

ДНЕВНИКЪТЪ

(стенографически)

на

ХІІ^{то} Обикновено Народно Събрание

(първа редовна сесия).

СІІ заседание, четвъртъкъ, 13 мартъ 1903 г.

(Открито отъ г. подпрѣдседателя А. Франгя, въ 9 ч. и 45 м. прѣди пладнѣ.)

Прѣдседателствующъ А. Франгя: (Звъни.) Засѣданието се открива.

Г-нъ секретарьтъ ще прочете поименния списъкъ на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Секретарь П. Поповъ: (Прочита списъка. Отсъствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: М. Божковъ, Д. Вълчевъ, А. Геновъ, М. Георгиевъ, И. Гърковъ, Д-ръ К. Милановъ, Я. Забуновъ, А. Каназирски, Д. Карамановъ, Д. Колевъ, Н. Марковъ, Т. Орловъ, С. Пипевъ, Вен. Поповъ, С. Савовъ, А. Самковлийски, С. Славовъ, И. Соколовъ, А. Станчовъ, Т. Стояновъ, Ц. Таслаковъ, П. Тенчевъ, Д. Тончевъ, Д. Филовъ и П. Чаушовъ.)

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Отъ 187 народни прѣдставители отсъствуватъ 25 души. Има законното число народни прѣдставители — засѣданието продължава.

Т. Начовъ: Г-да народни прѣдставители! Прѣди нѣколко врѣме единъ отъ г. г. народнитѣ прѣдставители направи питане къмъ г. Министра на Финанситѣ за единъ въпросъ по облагането съ марки сифоннитѣ шишета. Това питане на видъ може да се вижда твърдѣ маловажно, твърдѣ нищожно, но въ всѣки случай то се направи отъ страна на единъ народенъ прѣдставитель и азъ досега не чухъ да се приготви г. министърътъ да отговори. Сега наново повдигамъ азъ този въпросъ, като имамъ прѣдъ видъ критическото положение, въ което се намираме, и като прѣдполагамъ, че слѣдъ 2-3 дена може би завинаги да се оттеглимъ оттукъ и още веднажъ да не ни се падне да влѣземъ въ тая Камара — не зная какво е положението, но като прѣдполагамъ, че възможно е още

веднажъ да не дойдемъ тукъ, считамъ за нужно да направя това питане и да направя още едно заявление, че за голѣмо съжаление — съ скърбъ го изповѣдамъ, забѣлжете, — днешниятъ Министъръ на Финанситѣ не се различава съ нищо отъ всичкитѣ свои прѣдшественици, които имаха единствената цѣль да създаватъ закони и мѣрки, за да увеличатъ приходитѣ на държавата съ начинъ, може да се каже, грабителски. (Гласове: О-хо!)

Нѣкой отъ лѣвицата: Ние това го казахме отъ началото.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Г-нъ Начовъ! Думата не е парламентарна.

Т. Начовъ: Тогавя нека го кажа драконовски.

Д. Манчовъ: Вие сте се ядосали нѣщо, та затова приказвате така.

Н. Мушановъ: Ние ще станемъ правителствени вече.

Т. Начовъ: Вие ще станете правителствени, пъкъ азъ ще стана опозиционеръ.

Н. Мушановъ: Тѣй изглежда.

Т. Начовъ: Казвамъ, че облагането съ марки тѣзи сифони даде причина за едно роптание, за протести отъ страна на едно голѣмо съсловие, което принасяше полза както на държавата, така и на населението. Азъ зная, че тукъ дойдоха депутации отъ страна на това съсловие, молиха г. министра и той се обѣща, че ще вземе въ внимание това тѣхно оплакване, ще се погрижи и ще направи

нѣкакви наредби, за да се прѣмахне тая несправедливостъ, тая нередовностъ, това експлоатиране несправедливо, но още и досега нищо не е направено. Заради туй питамъ: има ли намѣрение г. министърътъ да вземе нѣкакви мѣрки, за да прѣмахне тази наредба, която е убийствена за това съсловие?

Прѣседателствующъ А. Франгя: Питането ще бѣде съобщено на надлежния министъръ.

Д. Христовъ: На туй питане бѣше отговорено.

К. Досевъ: Имамъ да направя едно питане къмъ г. Министра на Търговията и Земледѣлието. Прѣди два мѣсеца, като констатирахъ, че градобитнината за 1901 г. не е изплатена, молихъ г. Министра на Търговията и Земледѣлието да направи разпореждане за по-скорошното изплащане, и въобще питахъ, дали ще се направи това разпореждане по-скоро. Г-нъ министърътъ отговори, че е вече направилъ разпореждане и ще бѣдат изплатени паритѣ наскоро. Обаче два мѣсеца има оттогава и досега никакво разпореждане не е пристигнало до мѣстата за плащането на тия пари. Азъ мисля, че когато се даватъ отъ Министерството на Финансите заповѣди да събиратъ по най-строгъ начинъ данъцитѣ отъ населението, държавата трѣбваше да побърза по-скоро съ своитѣ разпореждания, за да олекчи положението на самитѣ данъкоплатци. Ако данъкоплатцитѣ дължатъ на държавата данъци, то и държавата дължи на онѣзи пострадавши отъ градобитнина извѣстни суми, които трѣбва да имъ ги плати, за да си платятъ даждията съ тия пари. Азъ, прочее, питамъ г. Министра на Търговията и Земледѣлието: направилъ ли е наистина разпореждане за това, или е забравено по нѣкои причини?

Министъръ П. Абрашевъ: Г-нъ Досевъ! Азъ мисля, че и върху него отговорихъ: че вече градобитнината се изплаща.

К. Досевъ: Азъ имамъ свѣдѣния, че не е платено нищо.

Министъръ П. Абрашевъ: И менѣ ми е чудно, че въ вашата околия не е направено нищо.

К. Досевъ: Не е направено нищо.

Министъръ П. Абрашевъ: Ще взема бѣлѣжка и ще направя разпореждане.

К. Досевъ: Имамъ друго питане къмъ г. Министра на Правосъдието. Въ Попово има единъ сѣдия, Антонъ Григориевъ, единъ, може да се каже, отъ най-способнитѣ наши сѣдии. Този сѣдия бѣше миналата година въ Джумая. Но прѣди да стане Министъръ на Правосъдието, г. Христо Тодоровъ имаше въ Джумая дѣло и, защото това дѣло г. Тодоровъ го изгуби, счете за нужно, макаръ че той

е признавалъ прѣдъ свои приятели, че това дѣло тѣй трѣбва да се рѣши, както го е рѣшилъ мировиятъ сѣдия, не можеше да прѣгледне този халъ и изходатайствува още на втората седмица да се прѣмѣсти този сѣдия въ Попово. Но съ туй работата не се свърши. Като не му отминало, възползува се отъ положението си като Министъръ на Правосъдието и иска да накаже този човѣкъ още повече безъ всѣкаква причина, безъ всѣкаква вина, единъ способенъ човѣкъ, единъ отъ най-добритѣ и способни сѣдии. Това могатъ да засвидѣтелствуватъ всички народни прѣдставители отъ околитѣ, дѣто той е билъ мирови сѣдия, къмъ които азъ апелирамъ да изповѣдатъ: г. Йови Воденчаровъ, г. Д-ръ Ношковъ, г. Шипковъ отъ Казанлъкъ, г. Драгулевъ и г. Пасаровъ отъ Варна, дѣто е билъ сѣдия; сѣщо и Добричкитѣ прѣдставители — тамъ, дѣто този човѣкъ е билъ сѣдия, и дѣто цѣлото население, безъ разлика на партия, е било доволно отъ него; сѣщо и Поповскитѣ народни прѣдставители, които сѣ доволни отъ него. И този примѣренъ чиновникъ сега за наказание се праща въ Кемениларъ, само за да си даде оставката. Питамъ г. Министра на Правосъдието: смѣта ли, че по този начинъ, като гони достойнитѣ сѣдии за отмъщение само, защото е губѣлъ дѣлата при тѣхъ, прави нѣщо възпитателно за нашето правосъдие; не дава ли той на сѣдитѣ да разбератъ, че който сѣдия не слуша него или неговитѣ хора, ще бѣде наказанъ, и съ това не подравя ли той основитѣ на нашето правосъдие и не върши ли той едно прѣстѣпление? (Отъ дѣсницата: То не е Ваша работа.) Азъ правя това мое питане къмъ г. Министра на Правосъдието, който е длъженъ да се грижи за повдигане нравствения уровень на нашитѣ сѣдии до онака висота, на която би трѣбвало да се намиратъ.

Д. Христовъ: Идѣте въ „Славянска Бесѣда“, тамъ да се справите.

К. Досевъ: Той самъ въвежда този развратъ за отмъщение на сѣдитѣ, при които е изгубилъ свои дѣла.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Г-нъ Досевъ! Вие не направихте питане.

К. Досевъ: Питане направихъ.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Но употребихте една грозна дума, която моля да оттеглите, защото мисля, че нѣма български министъръ на правосъдието тукъ, който да всѣва развратъ.

К. Досевъ: Това е моето дълбоко убѣждение. И азъ ще ви наведемъ още единъ фактъ за доказателство — на другъ човѣкъ е отказано назначение пакъ по сѣщитѣ причини.

И. Вобековъ: Тия, които сѣ въ „Славянска Бесѣда“, сѣ правили това.

Прѣдседателствующъ А. Франтя: Г-нъ Досевъ! За достойнството на народнитѣ прѣдставители отеглите тази дума и употребѣйте друга, защото не е парламентарна, даже е долна, низка дума.

К. Досевъ: Ако тя е толкова страшна, азъ я оттеглямъ, като я замѣнявамъ съ „деморализиране на чиновницитѣ“. (Глъчка.)

Прѣдседателствующъ А. Франтя: Моля ви се, г-да, тишина!

Г-нъ Тоневъ има думата.

Х. Тоневъ: Имамъ да направя едно питане къмъ г. Министра на Търговията и Земледѣлието. Питането състои въ слѣдующето. Въ с. Афлатаръ, Силистренска околия, има едъръ и дребенъ добитѣкъ 20.000 глави. Туй село нѣма отдѣлно пасбище. Тѣхнитѣ добитѣкъ, както въ турско врѣме, така и сега, ходи въ държавната гора на паша. Прѣзъ миналата 1901 г. тогавашниятъ лѣсничей въ Куртбунарската околия — понеже тая гора се раздѣля половината подъ контрола на Куртбунарския лѣсничей и половината подъ контрола на Силистренския лѣсничей — бѣше издалъ единъ приказъ подъ № 9, съ който се забраняваше този добитѣкъ да се не води на паша тамъ, и нѣколко дена този добитѣкъ бѣше изкарванъ на полето, дѣто сж чешмитѣ на това село, което е едно разстояние около 500—600 декара. Тогазъ се оплакахме на министерството, и министерството съ едно писмо подъ № 9.571 отъ 12 юний 1901 г. прѣдписа на лѣсничея да пусне добитѣка, понеже това село има право да се ползува отъ алинея 2 на чл. 23 отъ закона за горитѣ. Писмото има слѣдующето съдържание: (Чете.) „До Господина Куртбунарския лѣсничей. Въ министерството има свѣдѣния, че въ гората „Гюлерското осое“, въ мѣстността спомената въ приказа Ви № 9, се пушалъ на паша добитѣкътъ на с. Афлатаръ срѣщу такса по тарифата. Понеже това село е разположено непосредствено до самата гора, то съобщавамъ Ви, за надлежно разпореждане, че на сѣщото трѣбва да се позволи пашата съгласно ал. 2 на чл. 23 отъ закона за горитѣ, но само за собствения на селото добитѣкъ“. Това прѣдписание и доднесъ не е съобщено на жителитѣ и горскитѣ власти винаги прѣчатъ на населението и ги изпжждатъ. И прѣзъ миналата 1902 г. горскитѣ власти сж съставили актове на нѣколко жители отъ с. Афлатаръ: 1) Кръстю Пенковъ съ постановление № 848 е глобенъ 1.000 л., 2) Иванъ Пенковъ съ постановление № 850 е глобенъ 650 л., 3) Славъ Господиновъ съ постановление № 849 е глобенъ 250 л. И сега се изпжждатъ жителитѣ и има съставени актове на жителитѣ отъ сѣщото село: Иванъ Денковъ, Георги Нотевъ, Пене К. Ивановъ, Мане Тенчовъ и др., и заставайтъ всички жители да не си пушатъ добитѣка въ това пасбище.

Азъ, като съобщавамъ всичко това, питамъ г. министра, мисли ли той да направи потрѣбното за да

се приложи това прѣдписание, понеже, ако забранятъ на населението да си изкарва добитѣка, и тѣ нѣматъ отдѣлно пасбище, какво ще стане съ тѣхъ, и какъ мисли той за тия лица, които сж глобени и имъ сж съставени актове? Мисли ли той да направи потрѣбното за да се отмѣнятъ тия постановления, за да не отиватъ въ сѣдилищата да харчатъ пари за адвокати и за други разноски, които ще достигнатъ до нѣколко стотини левове?

Министъръ П. Абрашевъ: Ако желае г. Тоневъ да му отговоря на това дълго питане, нека ми даде потрѣбнитѣ бѣлѣжки за да мога да направя справка и тогазъ да му отговоря.

Н. Габровски: Г-да прѣдставители! Прѣди три мѣсеца азъ бѣхъ отправилъ едно питане на г. Министра на Финанситѣ. Слѣдъ мене това питане се повтори и потрети отъ други прѣдставители. Г-нъ министърътъ повидимому даде единъ удовлетворителенъ отговоръ, че ще направи нужното и че ще вземе нужнитѣ мѣрки за да се удовлетвори искането, което ние прѣдяхме. Това питане се състоеше въ слѣдующето. Съ построяването на желѣзницата отъ 1897 г. сж отчуждени маса имоти на извѣстни хора, обаче и досега никому нищо не е платено, и, при всичко че се подадоха заявления въ министерството, никакъвъ отговоръ нѣма. Г-нъ министърътъ обѣща, че въ бюджета имало сума и че отъ тая година щѣло да се започне изплащането. Сега имамъ нови свѣдѣния отъ Горна-Орѣховица, отъ с. Джулюница, че на тия хора, въпрѣки тѣхнитѣ нееднократни молби, досега никому нищо не е изплатено. Отъ Поповската околия има оплаквания, отъ Пльвенската околия има оплаквания, отъ Пльвенската тоже, съ една рѣчь, прѣзъ всичкитѣ мѣста, дѣто е минала централната линия, стопанитѣ на отчужденитѣ мѣста не сж получили никакво обезщетение. Азъ мисля, че това е голѣма несправедливостъ. Питамъ г. Министра на Финанситѣ да каже открито: мисли ли да вземе нѣкакви мѣрки, и побързи, за да плати на тия хора, имотитѣ на които държавата е отнела по единъ принудителенъ начинъ, безъ да ги обезщети, или той смѣта, че тѣ сж длѣжни да отстъпятъ имота си на държавата?

Министъръ П. Абрашевъ: Министърътъ на Финанситѣ не само мисли да плати тия обезщетения на стопанитѣ, имотитѣ на които сж отчуждени, но той отъ мѣсець насамъ е направилъ потрѣбното, да се издадатъ вече платежни заповѣди, и азъ знамъ, че такива заповѣди сж вече изпратени.

Н. Габровски: Още едно малко питане къмъ г. Министра на Търговията и Земледѣлието. Той така сѣщо обѣща да направи нѣщо. Питането ми се състоеше въ слѣдующето. Съгласно закона за низпитѣ земледѣлчески училища и закона за въоръженитѣ сили, свършившитѣ низше земледѣлческо училище се ползуватъ съ облекчение въ армията — служатъ само една година.

Министъръ П. Абрашевъ: Азъ Ви отговорихъ на това питане.

Н. Габровски: Вие ми отговорихте, но въ сщ-ностъ нищо не излъже. — Обаче въ дѣйствителностъ младежите се взематъ на общо основание, да служатъ не само двѣ години, но и за три години, защото били свършили земледѣлчески училища, и тъй като били добри работници, тикатъ ги въ пионерния полкъ. Г-нъ министърътъ ми отговори, че дѣйствително Военното Министерство се опозирало, отказало е да прилага закона за въоръженитѣ сили, който прѣдвизда извѣстно облекчение на тия младежи, но г. министърътъ взема актъ отъ станалото и пѣлъ да внесе въпроса въ Министерския съвѣтъ. Сега, питамъ азъ: внесенъ ли е въпросътъ въ Министерския съвѣтъ, защото въ послѣднитѣ набори сж взети много такива младежи по за 3 години? Питамъ азъ: има ли закони у насъ и прилагатъ ли се тѣ, или Военното Министерство е една държава въ държава и Вашето Министерство на Търговията и Земледѣлието е безсилно да приложи онѣзи закони, които му даватъ възможностъ да насърчи у насъ развитието на земледѣлието?

Министъръ П. Абрашевъ: Азъ обяснихъ вече веднажъ, г-да народни прѣдставители, че въпросътъ за облекчението, което се дава, споредъ закона за земледѣлческото учение, на свършившитѣ земледѣлческо училище, е единъ въпросъ, който отдавна се протака въ архивата на Министерството на Търговията и Земледѣлието и оная на Военното Министерство. Още отъ врѣмето на уважаемия г. Гешовъ този въпросъ е билъ повдигнатъ. Водила се е грамадна прѣписка и ние винаги сме настоявали да се прилага законътъ, но Военното Министерство не е зачитало този въпросъ. Азъ заварихъ работата въ едно почти полумрътво състояние. Азъ я подехъ, направихъ единъ обширенъ докладъ въ Министерския съвѣтъ и докладътъ е въ Министерския съвѣтъ и очаквамъ день да го докладвамъ на моитѣ колеги, за да видимъ какво да рѣшимъ.

М. Такевъ: Това значи анархия.

Н. Габровски: Хората сж взети и служатъ вече по 3 години.

Министъръ П. Абрашевъ: Както щете тълкувайте, но това е фактъ. И азъ съжалявамъ.

М. Такевъ: Много лошо.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Г-нъ Габровски! Ако не сте доволенъ, направѣте запитване.

Н. Габровски: Не съмъ доволенъ, защото виждамъ, че изпълнителната властъ, която е турена да изпълнява законитѣ, дава анархия отгорѣ, и главно Военното Министерство.

Н. Шивачевъ: Когато дойде вашето царство, по-голъма анархия ще има.

Я. Сакжзовъ: Г-да народни прѣдставители! Прѣди нѣколко дена азъ имахъ случай да направя двѣ питання къмъ г. Министра на Вътрѣшнитѣ Работи, обаче на тия питання досега не съмъ получилъ никакъвъ отговоръ. Имамъ честъ да ви заявя, че тѣзи питання не бѣха такива, отговорътъ на които можеше и трѣбваше да се отлага. Ще ви ги напомня. Тѣ бѣха по поводъ на едно незаконно дѣйствие на Хасковското градско-общинско управление, което е отишло да събаря къщитѣ, саитѣ, да унищожава нивитѣ и посѣвитѣ на хасковскитѣ земледѣлци, и азъ питахъ г. Министра на Вътрѣшнитѣ Работи: ще вземе ли мѣрки и какво смѣта, въобще, да направи. Четири или петъ дена ставатъ оттогава и никакъвъ отговоръ не съмъ получилъ. Азъ питамъ: защо се правятъ тия питання? Мисля, че се правятъ, за да се дава отговоръ на тѣхъ, и ми се струва, че първата обязаностъ на г. г. министритѣ е да дойдатъ и съ двѣ думи да отговорятъ на тия питання. Ако останемъ недоволни, ние знаемъ, споредъ правилника, какво трѣбва да правимъ, и интерпелация ще направимъ. Но ние питаеме, нѣма никой да ни отговаря и питаннята си оставатъ записани въ протоколитѣ. Азъ съжалявамъ, че такава практика може да бѣде въведена у насъ. Ние не правимъ питання, за да бѣде чуто отъ свѣта, че еди-кой правилъ питане, а ние питаеме, за да ни се отговаря, и този отговоръ ни дължатъ г. г. министритѣ. Това бѣше къмъ г. Министра на Обществениѣ Сгради и къмъ г. Министра на Вътрѣшнитѣ Работи.

Министъръ П. Абрашевъ: Прѣдалъ съмъ ги своевременно на моитѣ колеги.

Я. Сакжзовъ: Но тѣ си правятъ оглушки.

Министъръ П. Абрашевъ: Не е вѣрно!

Я. Сакжзовъ: Азъ моля г. министра втори пътъ да заяви на своитѣ колеги и непрѣмѣнно утрѣ поне да ми се отговори. Тия питання не сж отъ такова естество, щото да могатъ да бѣдатъ отлагани.

Н. Цановъ: Ако прѣживѣятъ кризата!

Я. Сакжзовъ: Кризата си е криза, а пъкъ вървѣтъ на държавнитѣ работи не се спира отъ това дали има криза или не. Първото ми питане е за Хасковското градско-общинско управление, дѣто окръжниятъ управителъ иска да прави неправилно градина, а второто е, че правило шосе, безъ да бѣдатъ обезщетени хората.

Министъръ П. Абрашевъ: За Хасковскитѣ бани, нали? Азъ ги прѣдадохъ и двѣтѣ.

И. Воденчаровъ: Г-да народни прѣдставители! Два пѣти подѣ редъ азъ отправяхъ едно питане къмъ г. Министра на Търговията и Земледѣлието. Първиятъ пѣтъ не бѣше тукъ, и азъ не съмъ сигуренъ дали сж му съобщили неговитѣ колеги, но вториятъ пѣтъ той бѣше тукъ и изслуша моето питане. Понеже имамъ положителни данни, че не е направено никакво разпореждане за отмиѣнието на правилника по привилегированитѣ вземания на земледѣлческитѣ каси, то азъ съмъ принуденъ повторно да се отправя къмъ г. министра и да го попитамъ, какво мисли да направи по този въпросъ.

Извѣстно ви е, г-да народни прѣдставители, че въ извънредната сесия ние приехме единъ законъ за привилегиятъ на земледѣлческитѣ каси относително ония заеми, които се даватъ на земледѣлцитѣ за сѣме и прѣхрана на тѣхнитѣ домогачия. Въ тоя законъ изрично е казано, че този родъ заеми сж привилегировани, сж гарантирани съ привилегията на стойността на посѣтата земя, а така сжщо и съ стойността на произведението, което ще се получи отъ тази сѣмьба. Този законъ е изриченъ, той е категориченъ, той е положителенъ. Тази е гаранцията отъ страна на заемателя къмъ земледѣлческата каса срѣщу заеми отъ този родъ. По-нататкъ, обаче, въ правилника по приложението на тоя законъ, а именно въ чл. 4, е казано, че между другитѣ документи, които ще прѣдстави единъ земледѣлецъ въ земледѣлческата каса, за да може да добие право за получаване такъвъ единъ заемъ, трѣбва да прѣдстави и трима поржчители, на които да бжде удостоверено имотното състояние отъ страна на общинския иметъ. Така щото, ония земледѣлци, които сж бѣдни и които нѣматъ сѣме, нѣматъ и за прѣхрана на своето домогачие и на работницитѣ, когато се отправятъ къмъ земледѣлческитѣ каси, досега не само залагатъ или даватъ въ прѣдпочтителна ипотека стойността на своя имотъ и произведенията, които ще се получатъ отъ посѣвитѣ, но ги заставляватъ да даватъ още на каситѣ по трима души състоятелни поржчители, което е, мисля, едно прѣпятствие за изпълнението на този законъ. Много пѣти ние сме казвали тукъ, че правилницитѣ, които се работятъ въ министерствата, унищожаватъ законитѣ, които се гласуватъ отъ Народното Събрание. Това е единъ фактъ положителенъ. Чл. 4 отъ правилника съвършено съспива основата на закона, както е приетъ отъ Народното Събрание и санкциониранъ отъ Княза. Г-нъ министърътъ ми каза, че ще направи нужното разпореждане, за да се отмиѣни този членъ на правилника. Азъ имамъ, обаче, положителни свѣдѣния отъ Бургаскии окръгъ, отъ повечето околии, че и досега нуждающитѣ се хора се разтакатъ по каситѣ затова, защото не сж могли да намѣрятъ поржчители. Слѣдователно, искамъ да зная, счита ли г. министърътъ, че чл. 4 на правилника, издаденъ отъ земледѣлческитѣ каси, е въ съгласие съ буквата и духа на единствения членъ отъ закона за привилегированитѣ вземания на земледѣлче-

скитѣ каси и, ако не е, мисли ли да направи разпореждане до земледѣлческитѣ каси, щото да се придържатъ строго о буквата и духа на закона, или не?

Министъръ П. Абрашевъ: Не помня да съмъ отговорилъ, че ще измиѣня този членъ на правилника, и не вѣрвамъ да съмъ казалъ това нѣщо, защото въпросътъ за прѣмахването на този реквизитъ, за поржчителитѣ, е единъ въпросъ много важенъ, и азъ, като Министъръ на Земледѣлието и Търговията, въ вѣдомството на което се намиратъ каситѣ, мжчно бихъ се рѣшилъ да отмиѣня такава наредба изведнажъ, безъ да помисля да се замѣни съ друга, ако не еднакво ефикасна, то поне да гарантира горѣ-долу интереситѣ на каситѣ. Тѣй щото ще Ви моля, имайте търпѣние да изуча този въпросъ добрѣ и, ако измиѣня чл. 4 на правилника, други нѣкои наредби да прѣдвидя, които да могатъ да гарантиратъ интереситѣ на каситѣ, защото, както знаете, съ този законъ за челяднитѣ имоти положението на каситѣ съвсѣмъ не е розово.

И. Воденчаровъ: Азъ Ви заявявамъ, че не съмъ доволенъ, и ще обърна питането си въ запитване, защото считамъ, че чл. 4 отъ правилника нарушава закона.

Д. Драгиевъ: Азъ заявявамъ, че се отказвамъ да правя каквото и да би било питане, докогато г. г. министритѣ се показватъ тѣй нехайни да отговарятъ на ония питання, които имъ сж отправяни досега, било тукъ въ Камарата, било пѣкъ частно въ кабинетитѣ имъ.

Министъръ П. Абрашевъ: Добрѣ.

Прѣдседателствуващъ А. Франгя: То не бѣше питане.

Г-нъ Дуковъ има думата.

Л. Дуковъ: И азъ имамъ едно питане къмъ г. Министра на Земледѣлието и Търговията. Дѣйствително, азъ частно говорихъ съ него, даже и вчера по телефона, и мислѣхъ, че е свършена работата и не трѣбва да повтарямъ, но телеграмитѣ постоянно вървятъ, че Провадийскиятъ лѣсничей не е получилъ заповѣдта на г. министра, съ която да му е заповѣдалъ да се спре изгарянето засега на плетищата, които бѣха направени. Тѣ казватъ въ телеграмитѣ си, че сега горскитѣ стражари не искали да горятъ плетищата — по-напрѣдъ ги горили, — но тайно ги горили пощѣ. Съ туй, казватъ тѣ, нивитѣ ни оставатъ на поляната. Туй разпореждане го нѣмаше по-рано и не е възможно съ хендеси да оградятъ всички ниви, лозя, но поне онова, което е по-възможно да се направи. Сега се е заповѣдало да не се даватъ квитанции и за трѣнетѣ и за нищо, а г. министърътъ ми каза лично, че той се разпореждалъ, за да не се горятъ. Така ли е, г-нъ министре?

Министъръ П. Абрашевъ: Азъ и вчера Ви съобщихъ по телефона, че е направено разпореждане, и затова азъ се чудя, защо ми правите питане. Какво да Ви направя, когато има хора, които живѣятъ съ телеграми?

Н. Шивачевъ: Г-нъ Дуковъ казва, че лѣсничейтъ не е изпълнилъ Вашитѣ заповѣди.

Л. Дуковъ: Моля, азъ не ща адвокати! (Смѣхъ).— Азъ Ви казвамъ, че отъ Вашитѣ заповѣди всѣки е доволенъ, но Ви казвамъ, че Вашитѣ заповѣди не се слушатъ, не се изпълняватъ. Вие знаете, че лѣтосъ едно разпореждане подиръ единъ мѣсець се изпълни. Може и туй да го яви, но кой знае кога. Азъ моля настоятелно този лѣсничей да изпълни поне Вашитѣ разпореждания тѣй, както Вие му заповѣдвате, и нищо повече. Този човѣкъ може да прави туй съ цѣль. Ето какво казва той: вие не гледайте какво ми пишатъ; азъ имамъ инструкции други. Какво да правя? Такова е правителството сега. Азъ не зная, дали прави това съ цѣль да лъже населението и той не изпълнява Вашитѣ заповѣди. Азъ не зная, дали отъ канцеларията се даватъ други заповѣди или отъ Васъ, само Ви моля да провѣрите и да спрете тѣзи произволи на тия лѣсничей.

Министъръ П. Абрашевъ: Г-нъ Дуковъ! Азъ ще Ви моля да ми дадете и тия телеграми. Вие знаете едно, че справката, която направихте въ министерството, Ви е убѣдила, че азъ направихъ потребното.

Л. Дуковъ: Вѣрно!

Министъръ П. Абрашевъ: Ако има нѣщо неизпълнено, ще направя потребното.

Д. Манчовъ: Туй е съ цѣль да губимъ врѣме.

Л. Дуковъ: Азъ моля да се прѣдварди, защото една телеграма казва, че е наближило да стане саморазправия. Азъ казвамъ това, за да не се прибѣгне къмъ такива срѣдства, да не стане саморазправия. Туй, което е заповѣдано, да се изпълни. Защото не намирамъ махана на населението: то се бори за да живѣе. 38 села сж дали туй прошение.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Г-нъ министърътъ Ви отговори, че ще изпълни дълга си и, ако има такава работа, ще направи потребното.

Г-нъ Кирковъ има думата.

Г. Кирковъ: Имамъ да направя едно питане къмъ г. Министра на Войната, но понеже Военното Министерство сега е въ трауръ, нѣма да го направя. Но има едно второ питане, което искамъ да отправя къмъ г. Министра на Вжтрѣшнитѣ Работи. (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Значи, питането къмъ г. Министра на Войната го оставяте?) Да, оставямъ го за послѣ.

Както ви е извѣстно, ние сме сега въ мѣсець мартъ и, при всичко това, Софийската градска община още нѣма бюджетъ. Но макаръ да нѣма бюджетъ, тя продължава да събира даждия и такива, които не сж утвърдени. Дали туй е подражание на Камарата, или е едно самотно явление въ София — искамъ да зная. Азъ питамъ г. Министра на Вжтрѣшнитѣ Работи: извѣстно ли му е това и, ако му е извѣстно, какви мѣрки мисли да вземе, щото да накара Софийската община най-сетнѣ да се събере на сесия, за да гласува своя бюджетъ, защото, безъ да има тя утвърденъ бюджетъ, не може да събира такива даждия и това е незаконно. Трѣбва да бждемъ много доволни, че софийскитѣ граждани, които продължаватъ да внасятъ даждията, сж толкова благодущни, щото да плащатъ даждия при неутвърденъ бюджетъ. Азъ ще моля да се вземе бѣлѣжка отъ това и да се направи потребното.

М. Такевъ: Азъ имамъ да направя нѣколко питання, но прѣди това моля г. Министра на Търговията и Земледѣлието да ми отговори на двѣтъ питання, които завчера му отправихъ.

Министъръ П. Абрашевъ: По едното питане, за горитѣ, азъ имамъ единъ рапортъ. Ако обичате да Ви го дамъ да го прочетете. Азъ самичкъ не съмъ го челъ още.

Н. Мушановъ: Трѣбва да е много дълъгъ.

Министъръ П. Абрашевъ: Едно нѣщо ще кажа, че по силата на това, което ми се докладва, заповѣдахъ на лѣсничей въ Батакъ и Пещера да освободи материала, за който хората притежаватъ квитанции и е маркиранъ отъ стражара на гърба и съотвѣтствующъ съ нея, за който има разрѣшение. Защото има случаи, че иматъ квитанции, издадени, напр., за дърва, а пъкъ тѣ сѣкатъ суровъ материалъ, сѣкатъ греди; или, иматъ квитанции да сѣкатъ сухъ материалъ, а тѣ сѣкатъ суровъ материалъ. Такъвъ материалъ, дѣйствиелно, не може да не бжде конфискуванъ, но онзи материалъ, който съотвѣтствува, заповѣдахъ да се освободи.

А пъкъ колкото се отнася до чуковетѣ, за които се оплакватъ хората, съгласилъ се е съ тѣхъ лѣсничейтъ въ Батакъ и Перушица, маркирането да става отъ двѣтъ страни: отъ общината и отъ наша страна, защото, ако се остави само отъ едната страна, ще става злоупотребление, както е констатирали инспекторътъ — намиратъ се такива случаи, дѣто се маркиратъ само млади и сурови дървета, когато тѣ не трѣбва да се сѣкатъ. Но въ всѣки случай рапорта имамъ и подробности мога да ви съобща по това.

А пъкъ за другитѣ Ваши питання, за водното право, нѣмамъ събрани свѣдѣния, но мога само едно нѣщо да Ви кажа, че Вашитѣ свѣдѣния не сж вѣрни.

М. Такевъ: Дай Боже да не сж вѣрни, защото иначе ще бѣде ужасна кражба.

Министъръ П. Абрашевъ: За щастие, не сж вѣрни.

М. Такевъ: Азъ ще Ви моля, ако е възможно, да разпоредите, щото тѣзи свѣдѣния да дойдатъ докато сме тукъ, за да можемъ да знаемъ въ що се състои работата.

Сега, друго питане. Ако би присѣдствувалъ г. Министърътъ на Просвѣщението, азъ бихъ искалъ едни свѣдѣния по едно разпореждане, което той е направилъ въ качеството си Министъръ на Правосъдието, въпрѣки съществуващитъ въ България закони, които на първа рѣка трѣбва да се съблюдаютъ отъ пазителя на тѣзи закони и отъ пазителя на държавния печатъ.

Вамъ е извѣстно, че по закона за сѣдоустройството, приета е извѣстна гаранция — да не могатъ да се назначаватъ за членове на апелативнитъ сѣдилища, за подпрѣдседатели и прѣдседатели на тия сѣдилища и членове на Върховния Касаціоненъ Сѣдъ освѣнъ хора, които сж дали доказателства на умствена способностъ и дълга опитностъ. И затуй въ нашия законъ за сѣдоустройството, чл. 100 и чл. 119, се казва слѣдующето: „Чл. 100. За членове на апелативнитъ сѣдилища и замѣстници на прокурора при сѣщитъ сѣдилища се назначаватъ лица, които сж занимавали длъжностъ подпрѣдседателъ, членъ или замѣстникъ на прокурора при окръжно сѣдилище и сж прослужили: първиятъ най-малко 2, а послѣднитъ най-малко 4 години.“ А чл. 119 казва: „За всѣко вакантно мѣсто за прѣдседателъ или подпрѣдседателъ на окръженъ сѣдъ или членъ на апелативенъ сѣдъ общото събрание на надлежния апелативенъ сѣдъ избира по трима кандидати за всѣка длъжностъ измежду лицата, които отговарятъ на изискуемитъ се отъ закона за тѣзи длъжности условия.“ А чл. 120 казва: „За всѣко вакантно мѣсто на прѣдседателъ или подпрѣдседателъ на апелативенъ сѣдъ, или на членъ на Върховния Касаціоненъ Сѣдъ“ и т. н. Тия лица се прѣдставятъ на Министра на Правосъдието, който има изборното право, единъ отъ тия трима кандидати да назначи. У мене има свѣдѣния, и се установява отъ „Държавенъ Вѣстникъ“, че Министерството на Правосъдието не е съблюдило и двата тѣзи члена, като е назначило за членове на апелативни сѣдилища хора, непрѣдставени отъ общото събрание на апелативното сѣдилище, и даже не се е заинтересувало да поиска мнѣнието на респективното общо събрание на апелативното сѣдилище. Това е фактъ. И понеже имаме вакантни мѣста за членове на апелативни сѣдилища, така, въ Русе едно, въ Пловдивъ сѣщо има ваканция за единъ подпрѣдседателъ и за единъ членъ, питамъ г. Министра на Правосъдието: смѣта ли или, по-право, мисли ли да се подчини на закона, и когато ще назначава подпрѣдседателъ или членове

на тѣзи двѣ апелативни сѣдилища, ще сондира ли мнѣнието на общото събрание на апелативнитъ сѣдилища, или мисли ли, че той по свой починъ, мимо мнѣнието на апелативнитъ сѣдилища, по свое изключително желание, ще назначи на тия вакантни длъжности? И ако той мисли така да направи, не мисли ли той въ такъвъ случай да внесе едно законоположение, за да отмѣни този законъ засега, тъй като той става безпрѣдметенъ, тъй като самъ г. Министърътъ не го почита?

Азъ моля Васъ, г-нъ министре, (Къмъ г. министъръ Абрашева.) да бѣдете така добъръ да му го съобщите още днесъ, за да може днесъ подиръ обѣдъ да ни даде съответствующето си мнѣние, съответствующия отговоръ, защото азъ съмъ готовъ още днесъ да депозирамъ запитване, тъй като виждате, че въпросътъ е твърдѣ важенъ и се касае за едни магистрати, които заематъ едно високо мѣсто въ нашето правосъдие.

Министъръ П. Абрашевъ: Добрѣ.

М. Такевъ: Ще Ви моля да прѣдадете още едно питане на г. Военния Министъръ, макаръ че нѣмаме Воененъ Министъръ, но имаме канцелария, дѣто може да се даде ходъ на всѣка жалба.

Вамъ е извѣстно, че по едно разпореждане на Военното Министерство, основано или, по-добрѣ, утвърдено съ височайши указъ, младежитъ, които свѣршватъ висше или срдѣно училище, отбиватъ своята военна повинностъ не въ частитъ на армията, а се повикватъ въ специаленъ курсъ за запасни офицери. Доднесъ въ този курсъ влизаха само онѣзи младежи, които сж свѣршили било по правото, било по инженерството, било въобще по таква части, които могатъ да ги оторизиратъ впоследствие да станатъ запасни офицери и да командуватъ било войскова частъ, било нѣкаква команда отъ сѣпъори, съ една рѣчь, които могатъ да иматъ управлението на извѣстна войскова частъ. Свѣршившитъ, обаче, медицинско училище не се привикваха въ това запасно офицерско училище по двѣ причини: първо, защото тѣ въ случай на война, както гласи чл. 52 и слѣдующиятъ на закона за въоръженитъ сили, служатъ като санитарни лѣкари, било вътрѣ въ територията, било вънъ, на бойното поле, въ случай на война. А прѣди това тѣзи младежи, когато се вземаха въ войската, първитъ 2-3 мѣсеца се упражняваха, за да се научатъ какъ да даватъ войнска честъ и още нѣкои други такива дресировки, а слѣдъ туй служеа било въ военнитъ болници, било въ военнитъ лазарети или въ приемнитъ покои, които се намираха при полковетъ, и съ туй принасяха двѣ услуги на отечеството: първо, тѣ освобождаваха държавния бюджетъ отъ една крупна сума, която трѣбваше да се плаща за допълнителни лѣкари при полковетъ, защото единъ полкови лѣкаръ не е въ състояние да удовлетвори санитарнитъ нужди на единъ полкъ отъ 1.000 души, та намѣсто да се назначеше единъ

неговъ помощникъ, тѣзи войници служеха безплатно въ войсковитѣ болници, съ една рѣчь, бѣха помощници на полковитѣ лѣкари; второ едно нѣщо бѣше, че, като изслужатъ въ тия части, се уволняватъ слѣдъ една година, като издържатъ изпитъ такъвъ, какъвто е необходимъ за единъ санитаренъ подпоручикъ, да знае Женевската конвенция и пр., уволняватъ се, за да си отидатъ у тѣхъ си. Тази година, обаче, по едно разпореждане на Военното Министерство, и свършившиятъ медицинско училище се викатъ въ школата за запасни подпоручици. Та питамъ: каква цѣль прѣслѣдва Военното Министерство съ призоваването на тѣзи хора да станатъ запасни подпоручици? Тѣ въ случай на война ще служатъ като лѣкари, нѣма да командуватъ солдати, нѣма да ходятъ на бойното поле да се биятъ, нѣма да правятъ укрѣпления, както инженеритѣ, а ще служатъ да цѣрятъ, било въ болницитѣ, било въ покоитѣ. Питамъ, слѣдователно, съ каква цѣль Военното Министерство иска да прави отъ тѣхъ офицери, когато тѣ, въ случай на война, както казахъ, ще служатъ по специалността си? Но, освѣтъ това, Военното Министерство не вижда ли, че тѣзи младежи, като се взематъ отъ частитѣ, дѣто помагатъ на полковитѣ лѣкари и фелдшери, освобождаватъ държавата да си назначава такива помощници съ по 300 л. мѣсечно, и не мисли ли Военното Министерство, че на тѣхно мѣсто ще трѣбва да назначи волнопрактикующи лѣкари, да имъ опрѣдѣли заплатата и съ туй да обрѣмени държавния бюджетъ съ още нѣколко десетки хиляди лева? Но, независимо отъ това, не мисли ли Военното Министерство, че тѣзи лѣкари, които току-що свършили медицинско училище, като ги вземе въ школата на запасни офицери, дѣто да се занимаватъ съ пушка, да учатъ артилерия, топография, тактика — прѣдмети, които нѣматъ нищо общо съ тѣхнитѣ научни познания, — тия младежи току-що свършили университета, върнали се, въ тая школа ще забравятъ и онова, което сж учили, понеже нѣматъ никаква възможност да се практикуватъ по тая часть, а когато служеха въ полковетѣ, тѣ, като цѣрѣха войницитѣ, прилагаха на практика науката, която току-що сж свършили въ университета? Не мисли ли, прочее, г. Военниятъ Министъръ, че съ това не само се нанася ущѣръбъ на държавната казна, но се убива още въ начало тѣхната обществена кариера, че виѣсто да прилагатъ науката на практика, като цѣрятъ войницитѣ, тѣ отиватъ да учатъ съ пушки, нѣща, които положително нѣма да имъ трѣбватъ никога, нито като запасни, нито като дѣйствующи, понеже тѣхната длѣжностъ е абсолютно специална? И, по всички тия съображения, не мисли ли г. министърътъ да отмѣни това свое разпореждане и да повърне тия хора — мисли че сж 100 души, не мога да гарантирамъ за числото, но мисля, че сж приблизително толкова лѣкаритѣ, — да ги повърне въ частитѣ и тамъ да отбиятъ военната повинностъ тѣй, както сж я отбивали досега?

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Ще бжде съобщено това питане на надлежния министъръ. Г-нъ Пешевъ има думата.

П. Пешевъ: Г-да народни прѣдставители! Това питане, което току-що разви г. Такевъ, азъ съмъ го направилъ прѣди двѣ недѣли, но азъ, за жалость, не се сдобихъ съ отговоръ отъ г. Военния Министъръ. Азъ ще моля г. Министра на Търговията да подкани Военния Министъръ да отговори по-скоро на това мое питане, защото тия младежи вече сж постъпили въ школата, когато споредъ закона, както г. Такевъ обясни, тѣ трѣбва да служатъ въ своитѣ части.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Г-нъ Страшимировъ има думата.

И. Вобековъ: Има ли още питання? Това е скандалъ! Това не е работа!

Д-ръ Н. Геннадиевъ: Има още едно нѣщо, което е по-скандалъ — това е това Народно Събрание.

А. Страшимировъ: Ще моля г. Министра на Търговията и Земледѣлието, да си спомни, че лани въ нашия печатъ се вдигна единъ малъкъ шумъ по случай на извѣстното подозрѣние, че чужденци въ България контрабанда прѣнасятъ солъ. Азъ мисля, че се назначи комисиия по тази работа, писа се даже и въ официалния вѣстникъ за това нѣщо. Тия дни гражданитѣ въ София, заинтересовани отъ въпроса, питаха, като какъ стои тази работа, дали не продължаватъ тия хора да правятъ сжщото нѣщо и дали въобще тия производители сж осигурени, че поне занаярѣдъ не ще има тая безсѣвѣстна конкуренция, която сж имали по-прѣди.

Министъръ П. Абрашевъ: Ще направя разпореждане да се провѣри и ще Ви отговоря.

Н. Мушановъ: Г-да народни прѣдставители!... (Единъ прѣдставителъ отъ дѣсницата: Неужели и г. Мушановъ прави питане?) Пръвъ пѣтъ.

Прѣзъ обикновената сесия г. г. Министъръ-Прѣдседателътъ и Военниятъ Министъръ дадоха тържествено обѣщание прѣдъ Народното Събрание, че за тая сесия ще се прѣдставятъ слѣдующитѣ закони: законъ за щатоветѣ по военното вѣдомство, законъ за заплатитѣ на военнитѣ, законъ за вѣстовитѣ и законъ за Военното училище и кадетската гимназия. Въ него врѣме тая декларация, дадена отъ двамата видни прѣдставители на правителството, бѣше много важна за насъ, защото, както е извѣстно на всички ви, военниятъ бюджетъ се прокара безъ да се дебатира: счете се, че правителството дава ангажментъ прѣдъ Народното Събрание да се гласува бюджетътъ въ сегашната сесия и въ бѣдѣще рѣшихме да дебатирате, когато ни се прѣдставятъ тия закони по законодателенъ редъ. Обаче, г-да народни прѣдставители,

ние сме въ края на тая сесия и нито единъ отъ тѣзи закони не сѣ ни прѣдставили, за което ни се даде обѣщание тържествено отъ казанитѣ г. г. министри, че ще бждатъ прѣдставени.

Д-ръ Н. Генадиевъ: Сесията бѣше много дълга, за това.

Н. Мушановъ: Почитаемитѣ г. г. министри иматъ ли намѣрение до края на тая сесия да ни прѣдставятъ тия закони и, ако нѣматъ, не считатъ ли, че тѣ излѣгха довѣрието на Народното Сѣбрание и урониха както престижа на министритѣ, така и достоинството си като частни лица? Азъ нѣма да чакамъ законитѣ, обаче, азъ мисля, че ще дочакамъ отговора на министритѣ.

Д-ръ Н. Генадиевъ: И тамъ ще бждешъ излѣганъ. (Смѣхъ.)

П. Ковачевъ: Споредъ закона за сѣдоустройството, свършившитѣ правнитѣ науки младежи се назначаватъ за кандидати при сѣдилищата подъ условие, изрично указано, именно да си прѣкарать стажа и да издържатъ държавенъ изпитъ и най-напрѣдъ дипломитѣ имъ да бждатъ легализирани. Въ брой 38 на „Държавенъ Вѣстникъ“, отъ 18 февруарий т. г., е публикувана една заповѣдъ на Министра на Правосѣдието, съ която той назначава нѣкой си Григоръ Анастасовъ, свършилъ правнитѣ науки на Загребския университетъ, за членъ на окръженъ сѣдъ. (Чете.) „Съ заповѣдъ № 42 отъ 23 януарий назначава се Григоръ Анастасовъ, свършившиятъ правнитѣ науки въ Загребския университетъ, за кандидатъ на сѣдебна длъжностъ при Пловдивския окръженъ сѣдъ, безъ право на заплата, обаче съ условие, че въ продължение на три години, начинай отъ 16 януарий 1903 г., ще прѣдстави окончателно легализиранъ дипломъ. Въ противенъ случай, назначението му отъ само себе си пада и прослуженото му врѣме нѣма да му се зачита за нищо.“ Излиза, че г. Григоръ Анастасовъ е назначенъ отъ г. Министра на Правосѣдието на длъжностъ, безъ да притежава легализиранъ дипломъ, защото не е завършилъ курса на сѣдното си образование съ зрѣлостно свидѣтелство. Питамъ г. Министра на Правосѣдието: не е ли тази негова постѣпка сѣществуено нарушение на закона за сѣдоустройството и на онзи за признаването въ Княжеството дипломитѣ отъ чуждестраннитѣ висши училища?

Министъръ П. Абрашевъ: Ще прѣдамъ това питане.

М. Такевъ: Г-нъ министре! Вие ми дължите отговоръ на едно питане.

Министъръ П. Абрашевъ: Именно?

Прѣседателствующъ А. Франгя: Моля, г-нъ Такевъ, ако захванете така...

М. Такевъ: Отговоръ ми дължи, та ще му напомня питането.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Добрѣ, г-нъ Такевъ, ще го напомните подиръ г. Мирски. Думата има г. Мирски.

К. Мирски: Тѣй като почна да се консомира почти всичкото врѣме на засѣданията въ питаня, азъ считамъ за належаща необходимостъ да се разясни чл. 69 отъ правилника: какво значи начало на засѣданието и какво значи край на засѣданието. Това е вече подигравка съ конституцията! Азъ сериозно полагамъ този въпросъ.

И. Вобековъ: Браво! Слава Богу, намѣри се единъ човѣкъ отъ опозицията да се възмущава!

К. Мирски: Азъ разбирамъ, че началото на засѣданието е най-много $\frac{1}{2}$ часъ.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Това не е питане.

И. Вобековъ: Това е за тълкуване на правилника, и трѣбва да се изтълкува правилникътъ, г-нъ прѣседателю! (Глъчка.)

Прѣседателствующъ А. Франгя: Моля, г-да. Ония, които знаятъ какво ще каже начало и какво ще каже край, трѣбваше сами да помислятъ туй нѣщо, за да не показватъ именно, че нарочно правятъ тия питаня, за да се губи врѣме.

К. Мирски: Изглежда, че бюрото не знае какво значи начало.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Начало — това е, когато Вие захванете да говорите, а когато млъкнете, то е край! (Смѣхъ.)

Г-нъ Такевъ има думата.

М. Такевъ: Вие помните, г-нъ министре, че единъ денъ азъ Ви отправихъ слѣдующето питане: извѣстно ли е Вамъ, че началникътъ на горитѣ, който е блюстителъ на закона за лова, е самъ браконерствувалъ и е осѣденъ отъ надлежното сѣдилище на наказание, прѣвидено за тия, които браконерствуватъ? Вие ми казахте: нѣмамъ свѣдѣния, но когато ще получа тия свѣдѣния, ще изпълня дълга си. Питамъ Ви, прочее, получихте ли тия свѣдѣния, и, ако сте ги получили, изпълнихте ли си дълга, и какъ го изпълнихте?

Министъръ П. Абрашевъ: Г-нъ Такевъ! Вие до извѣстна степенъ добрѣ сте запомнили моя отговоръ, но или не сте дочули цѣлия ми отговоръ, или малко отстъпвате отъ това. Азъ отговорихъ, че официални свѣдѣния нѣмамъ, обаче, когато ми се прѣдстави една присѣда, влѣзла въ законна сила, азъ ще изпълня дълга си. Тѣй отговорихъ. Сега азъ имамъ официални свѣдѣния: началникътъ

на отдѣлението на горитѣ е осъденъ на 10 л. глоба затуй, защото е билъ нарушилъ закона за лова. Тази присѣда на мировия сѣдия е обжалвана по надлежния редъ и засега още не съмъ въ намѣрение да взема такива мѣрки отъ такъвъ характеръ, каквито Вие бихте желали да взема.

М. Такевъ: Азъ съвсѣмъ съмъ благодаренъ отъ този отговоръ.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Краятъ на питанята настѣпи.

И. Георгиевъ: Дайте отидѣть малко, за да си починатъ запитвачитѣ, че тогазъ да започнемъ.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Моля Ви се. Г-нъ Геннадиевъ има думата.

Д-ръ Н. Геннадиевъ: Моля почитаемото правителство да каже: на всички тия питання въ коя сесия има намѣрение да отговори? (Смѣхъ.)

Прѣседателствующъ А. Франгя: Г-нъ Геннадиевъ! Въ сесията, когато Вие ще бѣдеде народенъ прѣдставитель пакъ.

Г-да народни прѣдставители! Краятъ на питанята настѣпи.

Съ писмо отъ Министерството на Търговията и Земледѣлието се внася едно прѣдложение за насърчение отводняването на сазлѣци — азмацитѣ въ Княжеството и прѣобръщането имъ въ ниви, ливади и други по-доходни земи.

Давамъ 5 минути отидѣхъ.

(Слѣдъ отидѣхъ.)

Прѣседателствующъ А. Франгя: (Звъни.) Засѣданието продължава.

На дневенъ редъ слѣдва законопроектъ за чиновницитѣ.

Докладчикъ С. Бурмовъ: (Чете.)

„Чл. 11. Всѣки чиновникъ е обязанъ и вънъ отъ службата си да пази такова поведение, което е достойно за призванието му.

„Въ отношенията си къмъ публиката чиновницитѣ трѣбва да бѣдатъ безпристрастни, вѣжливи и услужливи.“

Прѣседателствующъ А. Франгя: Г-да народни прѣдставители! Понеже въ засѣданието има само 46 души, никакво рѣшение не може да се вземе. Ще почакате двѣ минути, за да влѣзатъ и другитѣ. Съгласно чл. 114 на конституцията, (Отъ лѣвицата: Часътъ е 12.) не може да се вземе никакво рѣшение, ако нѣма нужното число народни прѣдставители.

С. Арсениевъ: Кѣдѣ е болшинството? Нѣма болшинството!

И. Георгиевъ: Каквото болшинството, таквазъ и опозицията.

К. Мирски: Ако нѣма кворумъ, може да прѣскачимъ този членъ и да минемъ къмъ другитѣ, по които може да се говори. При говоренето не е нужно да има кворумъ.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Народното Събрание, за да гласува прѣреждане, трѣбва да има кворумъ; нѣма ли кворумъ, ще се придържаеме точно о конституцията.

К. Мирски: Г-нъ докладчикътъ да чете по-нататѣкъ.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Прѣседателството изпълнява дълга си тѣй, както му го налага конституцията.

Н. Поповъ: Кризата ни спѣва, г-нъ прѣседателю! Ако се разрѣши кризата, ще се свѣрши всичко!

К. Мирски: Друго срѣдство: тоя членъ прѣд-вижда моралъ; г. министърътъ да го оттегли, да го пише въ едно циркулярно и да минемъ на другитѣ членове.

Докладчикъ С. Бурмовъ: Пакъ трѣбва да се вземе рѣшение.

К. Мирски: Министърътъ може самъ да го оттегли.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Едно срѣдство има, г-нъ Мирски! То е, ако искате, да продължаваме прѣдложението на г. Цанкова. (Гласове: Прието! — Влизатъ нѣколко души народни прѣдставители.)

Докладчикъ С. Бурмовъ: Има вече нужното число — 60 души.

Прѣседателствующъ А. Франгя: (Звъни.) Г-нъ докладчикътъ да чете пакъ чл. 11.

Докладчикъ С. Бурмовъ: (Чете.)

„Чл. 11. Всѣки чиновникъ е обязанъ и вънъ отъ службата си да пази такова поведение, което е достойно за призванието му.

„Въ отношенията си къмъ публиката чиновницитѣ трѣбва да бѣдатъ безпристрастни, вѣжливи и услужливи.“

П. Пешевъ: Азъ мисля, че законътъ за чиновницитѣ нѣма никакъ да пострада, ако този чл. 11 се изхвърли съвършено, защото въ него се говори за правоучение: какво трѣбва да бѣде поведението на чиновника. И понеже нѣма никаква санкция, азъ мисля, че нѣма нужда да се натрупва законътъ съ излишни членове, какъвто е този, който дава

само едно правоучение на чиновниците, какво трябва да бъде поведението на чиновника. Азъ моля да бъде изхвърленъ този членъ като ненуженъ, понеже нѣма никаква наказателна клауза. Само по себе си се разбира, че единъ чиновникъ трябва да има добро поведение. Нѣма нужда да го пишемъ това въ закона и да се повтаря.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Направѣте писмено прѣдложение, съгласно чл. 47 отъ правилника.

Министъръ А. Людскановъ: Този членъ дава основание на дисциплинарния съвѣтъ въ извѣстни случаи да налага наказание. Ето защо е туренъ тоя членъ.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Които приематъ чл. 11, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Докладчикъ С. Вурмовъ: (Чете.)

„Чл. 12. Чиновниците не могатъ да се занимаватъ съ търговия и адвокатство, нито пъкъ съ нѣкакво занятие, което е непристойно и несъвмѣстимо съ държавната служба.

„Тѣ не могатъ да бъдатъ притежатели, издатели или редактори на политически вѣстници или членове на политически дружества и не могатъ да участвуватъ въ засѣданията на тия дружества.

„Така сѣщо чиновниците не могатъ да бъдатъ притежатели на нѣкоя субвенционирана или гарантирана отъ държавата концесия, нито прѣседатели на друго нѣкое акционерно, търговско или промишлено дружество, или членове на управителния съвѣтъ или на надзирателния, провѣрителния или отчетния комитетъ на подобни дружества, нито пъкъ да бъдатъ каквито и да било, макаръ и приврѣмenni и безплатно дѣйствуещи, органи.“

И. Гешовъ: Ставамъ не да права прѣдложение, а да поискамъ едно обяснение отъ г. Министра на Вътрѣшнитѣ Работи, обяснение, което, като се запише въ протоколитъ на Народното Събрание, може да послужи послѣ въ прилагането на тоя законъ.

Говори се, че чиновникътъ не може да се занимаватъ съ търговия и адвокатство, нито съ нѣкое занятие, което е непристойно и несъвмѣстимо съ държавната служба. И азъ съмъ напълно съгласенъ съ този принципъ, който се прокарва въ първата алинея на тоя членъ. Но у насъ, г-да народни прѣдставители, има двѣ категории лица, които, струва ми се, не ще заслужаватъ да се не назначаватъ, когато сѣ кандидати разбира се, или да се уволняватъ, когато сѣ чиновници, та бихъ желалъ по тѣхъ именно да говоря. Първитѣ сѣ собственицитѣ. У насъ собствеността е много разпрѣдѣлена и много наши хора иматъ кой ниви, кой лозя, отъ които ниви и отъ които лозя добиватъ произве-

дения. Искамъ да се обясни отъ г. министра, че продаватъ на тия произведения, напр. на виното отъ лозето, не съставлява такава търговия, която да направи чиновника неспособенъ да бъде държавенъ служителъ.

Второто мѣсто, което, споредъ мене, е по-важно, се касае за ония чиновници и особено учители — защото тоя законъ ще се прилага и за учителитѣ разбира се, — които искатъ да въведатъ нѣкоя нова култура, при която непрѣмѣнно ще иматъ вземания-давания. Ще се изключватъ ли тѣ? Въ снощния брой на „Вечерна Поща“, напр., се говори за единъ учителъ въ Габарево, който е извѣстенъ и менъ, нѣкой си г. Георги Кацаровъ, който отъ нѣколко години насамъ полага трудъ и харчи не малко пари за единъ рибенъ заводъ. Отъ това риболовство той вади риба, която, разбира се, трябва да продава, защото иначе е невъзможно човѣкътъ да си покрие разносцитѣ и, слѣдователно, тая негова нова култура, тѣй полезна за насъ, не ще може да върви напредъ. Бихъ желалъ да се обясни отъ г. министра, че тоя членъ нѣма да се прилага на такива чиновници и учители. Тѣй сѣщо въ много мѣста има кооперативни дружества и райфайзенови каси, инициатори и ръководители на които сѣ главно учителитѣ, та и това трябва да се вземе предъ видъ. Менъ ми се струва, че нѣма нужда отъ прѣдложение да се прави по тия въпроси, но бихъ желалъ г. министърътъ да даде едно обяснение, което послѣ да се има предъ видъ, както рекохъ, при прилагането на тоя членъ отъ закона.

Министъръ А. Людскановъ: Г-да народни прѣдставители! Които сѣ юристи, знайтъ, че въ търговското право опрѣдѣлението на думата „търговецъ“ е едно отъ най-мжчнитѣ опрѣдѣления, които съществуватъ, и нѣма опрѣдѣление на думата „търговецъ“, ами има рѣшения отъ сѣдилищата и тамъ се тълкува това понятие „търговецъ“. Ето защо и тукъ, като се говори за „търговци“, трябва да се остави голѣма ширина, latitude, на министра, който за всѣки отдѣленъ случай да може да прѣцѣни всичката обстановка на работата и да се произнесе. Нѣма съмнѣние, че туй, което напомни г. Гешовъ, е много вѣрно. Сегашниятъ законъ за чиновниците — азъ го нѣмамъ подъ ржка, пратихъ да го поискатъ — както да е мотивиранъ, и той не допуца чиновникътъ да се занимаватъ съ търговия. Обаче сега има много учители — азъ зная нѣколко, — които се занимаватъ съ развъждането, напр., на пчели, което е една култура, и продаването на меда, може да се каже, ако се вземе въ строгата смисълъ на думата, съставлява търговия. Но това никакъ не се тълкува, че е търговия. Азъ зная и други, които се занимаватъ съ развъждането на американски лози и пр., и никога Министерството на Търговията не е смѣтало тия тѣхни занятия покрай тѣхнитѣ служебни обязанности като търговия. Обаче има случаи, въ

които сж прѣминали границитѣ и сѣмъ уволнявалъ такива. Имаше единъ касиеръ въ земледѣлческата каса въ Ловечъ, който много далечъ бѣше развилъ тази любовъ къмъ развъждането на американски лози, щото бѣше ангажиралъ и земледѣлческата каса. Но ако, както има единъ учителъ въ Пирдопъ, (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Георговъ.) когото Министерството на Търговията командирова често да държи курсове по пчеларството и неговото занятие е да покаже нагледно на населението какво може да се направи въ това отношение, ми се струва, че нѣма да има министъръ, че нѣма да има дисциплинаренъ съвѣтъ, който да го уволни. Азъ така разбирамъ думата „търговецъ“, както я разбира търговскиятъ законъ, както въ нашия търговски законъ горѣ-долу се регулира това положение, т. е. специаленъ занаятъ, главенъ занаятъ да бѣде, да е вложилъ капиталъ и да взима живо участие. Ще оставимъ този въпросъ специално за всѣки случай да се взема пѣлата обстановка на работата и, ако се види, че главниятъ занаятъ е търговия, а чиновничеството служи само да доставя срѣдства за живѣне, той е вече търговецъ; но ако той се занимава повече съ една култура да покаже на своитѣ съграждани или сѣселняни нѣщо и въ сѣщото врѣме изучава тази отраслъ, това не може да му се вѣдѣни въ вина.

К. Мирски: Прѣди всичко, както г. Министърътъ на Вжтрѣшнитѣ Работи, вѣрвамъ, че и всѣки отъ насъ ще приеме системата, проведена въ законопроекта, за уволнението на чиновницитѣ по сѣдебенъ редъ. Струва ми се, че г. министърътъ направи една грѣшка, като каза, че оцѣнката ще се прави въ случая отъ надлежния министъръ; тя ще се прави отъ надлежния дисциплинаренъ сѣдъ.

Министъръ А. Людскановъ: Съвѣтъ. За постѣпване на служба министърътъ ще прави оцѣнки, а за уволнението ще прави съвѣтъ.

К. Мирски: Разбира се. Тукъ азъ говоря за уволнението. На чиновника, се казва тукъ, се забранява да върши еди-каква си работа. Кой ще прѣцѣнява да се уволни ли? Относително послѣдната алинея, азъ нѣма да прѣдложа поправка, но ще моля самия г. министъръ да поправи редакцията на алинея трета. Не може да се говори тукъ, че е въпросъ за дружества отъ категорията на тѣй нареченитѣ идеократически дружества, а собствено се говори за единъ отъ видоветѣ имъ, за търговскитѣ дружества; не може да се говори въ случая за прѣдседатели на дружества, а може да се говори за прѣдседатели на бюра, на дружества, за прѣдседателъ на управителенъ съвѣтъ на дружество. Затога, може би, на трето четене ще поправа тая редакция.

Министъръ А. Людскановъ: И сега може да я поправите.

К. Мирски: Сега ще се забавимъ, и затуй по-добрѣ е да я поправимъ тогава. Азъ даже не искахъ да говоря по тая работа, но не можахъ да се стѣрпя.

По втората алинея азъ прѣдлагамъ поправка. Тая алинея не може да остане по никакъвъ начинъ тѣй, както е въ законопроекта, и азъ вѣрвамъ на това ще се съгласи и самъ г. Министърътъ на Вжтрѣшнитѣ Работи, защото се касае вече за идеократическитѣ дружества, които прѣслѣдватъ извѣстни цѣли, а тукъ се говори за дружества, които прѣслѣдватъ политически цѣли. Ако отворимъ даже едно ръководство по педагогията, а именно въ отдѣла, дѣто се говори за това, какво трѣбва да се разбира подъ l'instruction civile, гражданско обучение, ние ще видимъ, че подъ името „политика“ не се разбира всѣко нѣщо, което прѣслѣдва политически цѣли, а подъ политика — думата ми е за въ тѣсната смисълъ, както тукъ е положена — се разбира за активно участие въ политически дѣйствия. Има голѣма разлика. Напр., едно сдружаване, което има за цѣлъ да пропагандира мисълта да не ставатъ войни, а да се разрѣшаватъ и спороветѣ между държавитѣ по сѣдебенъ редъ. Това е едно политическо дружество, но то не е отъ тая категория, за каквата се разбира въ алинея втора. На това и самъ г. Министърътъ на Вжтрѣшнитѣ Работи, мисля, ще се съгласи.

Министъръ А. Людскановъ: Азъ не разбрахъ.

К. Мирски: Азъ това изкарвамъ отъ изложението на мотивитѣ на законопроекта, специално отъ изложението на мотивитѣ за тая алинея на члена, който ни занимава. И като имахъ прѣдъ видъ мисълта на законосѣставителя, взехъ и направихъ една нова редакция, която прѣдлагамъ въ видъ на поправка, почти съ думитѣ, извѣтчени отъ доклада, чрѣзъ който се внася въ Народното Сѣбрание този законопроектъ. За да не говоря излишно, ще прочета поправката и ще си седна. Втората алинея на чл. 12 да се измѣни тѣй: „Тѣ не могатъ“ — думата е за чиновницитѣ — „да бѣдатъ издатели или редактори на политически вѣстници, нито да взематъ явво, активно участие въ партизански дѣйствия отъ политически характеръ, нито могатъ да участвуватъ въ разискванията на публични партийни или политически сѣбрания“. Азъ изхвърлихъ думата „притежатели“.

Министъръ А. Людскановъ: Защо?

К. Мирски: Защото може да бѣде притежателъ единъ чиновникъ на единъ вѣстникъ, безъ да можете това нѣщо вие да узнаете. У нотариуситѣ сж достъпни само онѣзи актове за договори, които се касатъ до недвижимата собственостъ. Азъ, като чиновникъ, който сѣмъ притежателъ на единъ вѣстникъ, ако постѣпва за чиновникъ, мога да упълномоща нѣкого и той отъ негово име да из-

дава вѣстника, като ужъ че той е притежателъ. Ние асѣ не можемъ и да помагаме на доносничеството — това е една отъ най-отвратителнитѣ работи за възпитанието на гражданитѣ и въ политическо отношение. Другъ е въпросътъ да бѣдешъ редакторъ на вѣстникъ и затуй азъ оставихъ въ моята редакция да бѣде зарѣчено на чиновницитѣ да бѣдатъ редактори на вѣстникъ; притежателъ ли е единъ чиновникъ или не на единъ вѣстникъ, то не може да се провери освѣнъ чрѣзъ доносъ или чрѣзъ шпионство, а ние не трѣбва да влизаме въ тия работи.

Министъръ А. Людскановъ: „Редакторъ“ остава ли?

К. Мирски: „Редакторъ“, да, остава, но „притежателъ“ може, т. е. „не могатъ да бѣдатъ издатели или редактори“, а притежатели могатъ да бѣдатъ. По-нататъкъ, „нито да взематъ явно, активно участие въ партизански дѣйствия отъ политически характеръ“. Азъ четохъ вчера единъ циркуляръ, подписанъ отъ всички министри въ Белгия прѣди нѣколко години и изпратенъ до всички чиновници за свѣдѣние и ръководство. Тоя циркуляръ почива на наредбитѣ въ Белгия по тая часть, които не се различаватъ много отъ нашитѣ и се казва, че трѣбва само да се възбранява на чиновницитѣ да се бъркатъ въ политиката, бърканица да не правятъ, но тѣ, казва, трѣбва да си останатъ и не могатъ да не си останатъ съ всичкитѣ си права на граждани, като началници на сѣмейството, да даватъ такова възпитание на дѣтето, каквото искатъ, да го пращатъ въ училище, въ каквото искатъ, и, второ, като избиратели. А щомъ се запази на единъ чиновникъ правото на избирателъ, съгласѣте се, че той трѣбва и занапрѣдъ да може да става членъ на политически дружества, но той не бива да взима активно участие въ партизански дѣйствия отъ политически характеръ, нито пъкъ да участвува въ разискванията на публични партийни или политически събрания. Той може да ходи на митинги, но той ще мълчи, защото е чиновникъ и, като такъвъ, има особени обязанности, които го правятъ въ нѣкои отношения нѣкои свои права да не може да упражнява въ интереса на службата. Затова, азъ Ви моля, г-нѣ министри, да приемете тази редакция, която азъ дадохъ и която не се отличава, по моето схващане мисльта на г. министра, отъ неговата, когато я е изложилъ не въ форма на алинея, а въ форма на изказана мисль въ изложението на мотивитѣ на законопроекта.

Н. Константиновъ: Г-да народни прѣдставители! По този членъ отъ закона за чиновницитѣ вземахъ думата, като забѣлѣзахъ, че г. Мирски оставя думата „притежателъ“, а изважда думитѣ „издателъ или редакторъ“. Разбира, че не могатъ да бѣдатъ издатели или редактори, а могатъ да бѣдатъ притежатели. Това иска да ни каже г. Мирски.

Какво значение има думата „притежателъ“ въ този законъ, по-долу въ алинея трета се вижда, че законопроектътъ иска да имъ отнеме правото да бѣдатъ притежатели на нѣкои субвенционирани или гарантирана отъ държавата концесия. Значи, законопроектътъ прѣдполага, че думата „притежателъ“ е свързана съ една търговия, съ едно притежание, което донася доходъ, едно занятие, което му дава извѣстни привилегии и права. Ето защо азъ мисля, че думата „притежателъ“ тоже има същото значение, каквото и „издателъ“ и „редакторъ“.

Независимо отъ това, въ първата алинея на чл. 12 се вижда, че законопроектътъ иска да лиши чиновницитѣ отъ правото да търгуватъ и да адвокатствуватъ. Азъ мисля, че не сѣ само тѣзи двѣ занятия, които могатъ да лишатъ единъ български гражданинъ отъ правото да бѣде чиновникъ; има и други занятия, които лишаватъ българскитѣ граждани, и трѣбва да ги лишатъ отъ правото да бѣдатъ чиновници. Такива занятия сѣ напр. лихварството, банкерството, землевладѣнието, индустриалци могатъ да бѣдатъ прѣдприемачи или доставчици, могатъ да бѣдатъ агенти на разни дружества. Ако ние вземемъ, г-да прѣдставители, закона за данъка върху занятията, ще видимъ, какви занятия още могатъ да лишатъ единъ български гражданинъ отъ правото да бѣде чиновникъ, по сѣщитѣ съображения и на сѣщитѣ основания, по които тѣ сѣ лишени отъ правото да бѣдатъ търговци или адвокати.

И. Вобековъ: Много право, но казвате и землевладѣлци не могатъ да бѣдатъ.

Н. Константиновъ: Да, да. Ако едното може да лиши българския гражданинъ отъ правото да бѣде чиновникъ, то и другото може. Ако така отидемъ, както досега, и се ограничимъ само съ тѣзи двѣ занятия: търговия и адвокатство, ние ще продължаваме това положение, което и сега сѣществува. Имаме архитектъ, числи се като държавенъ чиновникъ, работи на държавата ужъ, работи и планове на частни лица, и за туй взема възнаграждение. Само неговитѣ планове се утвърдяватъ, само неговитѣ планове минаватъ за валидни по закона за благоустройството. Слѣдователно, и това занятие трѣбва да лишава човѣка отъ правото да бѣде чиновникъ. Или едното, или другото. Землевладѣлци има у насъ чиновници колкото щете.

Н. Гимиджийски: Какво отъ това? И „землевладѣлци“ да се каже, е малко ибришимлия!

Н. Константиновъ: Добрѣ, тогава не бива ли, като имамъ пари, да ги давамъ подъ лихва? Нѣма защо тогава на едни да забраняваме да бѣдатъ лихвари, а на други да позволяваме да обработватъ земи: ако имамъ земя, позволено е да я давамъ да се работи, но не ми позволяватъ да давамъ пари подъ лихва! Чиновникъ ако влѣза въ

земледѣлческата каса, ще гледамъ, щото всѣки батакчия, който би ми излял паритѣ, ще гледамъ да го накарамъ да изтегли пари отъ касата, за да ми плати паритѣ, за да ми ги не изяде, а земледѣлческата каса да остане да ги взема на вѣчни врѣмена, да ги не вземе никога. Ето какви могатъ да бждатъ послѣдствіята отъ единъ чиновникъ землевладѣлецъ или лихваринъ; ето какви могатъ да бждатъ послѣдствіята отъ единъ чиновникъ инженеръ или архитектъ. Какъ така вие не позволявате на единъ български гражданинъ, който е адвокатъ, да бжде чиновникъ и защо? Защото го подозирате, че той може да прави нѣща вѣдни за интереситѣ на държавата. Е добръ, защо не подозирате сжщото за единъ архитектъ, за единъ инженеръ, за единъ землевладѣлецъ, за единъ банкеръ, за единъ доставчикъ на нѣкакви продукти или материали, било за желѣзницитѣ или други държавни нужди? Защо единиятъ лишавате, а другиятъ не, не мога да разбера основанията.

По-нататъкъ, сжщото е и съ докторитѣ, ако отидемъ по този редъ. Сжщото е и съ тѣзи свободни професии отъ категорията на банкеритѣ и комисионеритѣ. Комисионеритѣ законътъ не признава като търговци, не ги признава и като адвокати, значи, тѣ могатъ да бждатъ чиновници.

Въ третата алинея на прѣдлагания законопроектъ, г-да прѣдставители, наистина, има едно ограничение за тѣзи граждани, които сж притежатели на нѣкоя субвенционирана или гарантирана отъ държавата концесия: прѣдседатели на нѣкое акционерно, търговско или промишлено дружество, или членове на управителния съвѣтъ, или надзорателния, провѣрителния, или отчетния комитетъ на подобни дружества, или каквито и да било, макаръ и приврѣмenni или безплатно дѣйствующи, органи на нѣкои такива дружества. Е добръ, ако българскиятъ гражданинъ може да бжде лишенъ отъ правото да бжде чиновникъ затуй, защото е членъ въ управителния съвѣтъ на едно акционерно дружество, търговско било то, или индустриално, толкозъ повече трѣбва той да бжде лишенъ отъ това право, ако той е самъ индустриалецъ, да бжде чиновникъ и да завежда извѣстна индустрия.

По тия съображения, азъ ви моля, г-да прѣдставители, чл. 12 да се допълни съ тѣзи професии, които законътъ за данъка върху занятията прѣдвижда и които не могатъ да бждатъ съвмѣстими съ чиновничеството, и да се укажатъ изрично въ закона, а не да оставимъ на произволно тълкуване въ бждице отъ добрата воля и добросъвѣстността на чиновницитѣ да упражняватъ или неупражняватъ извѣстно занятие. Та въ тази смисълъ азъ правя една добавка, като искамъ да се прибавятъ, освѣнъ занятията: търговия и адвокатство, и всички тия упоменати отъ мене професии, които на сжщото основание да могатъ да липатъ единъ български гражданинъ отъ правото да бжде чиновникъ. Въ тази смисълъ ще напиша и прѣдамъ прѣдложението си още сега.

Д. Благоевъ: Г-да! Като се присъединявамъ къмъ това, което казаха прѣдговорившитѣ, ще направя нѣкои бѣлѣжки върху онѣзи постановления въ този членъ, върху които или не се обърна внимание, или малко внимание се обърна, или пъкъ тамъ, дѣто се обърна внимание, въпросътъ се мина, помоему, недостатъчно обясненъ. Въ алинея втора се казва, че чиновницитѣ не могатъ да бждатъ притежатели и издатели или редактори на политически вѣстници или членове на политически дружества и не могатъ да участвуватъ въ засѣданията на тия дружества. Прѣди всичко, азъ не разбирамъ защо се отнематъ тия права, които се даватъ на българскитѣ граждани отъ основния законъ и отъ законитѣ на нашата страна — защо тѣ се отнематъ отъ чиновника? Въ страни, въ които дѣйствително има вече установени свободолюбиви нрави, тамъ, като напр. Англия, която вие често пкти вземате за образецъ на конституционна свобода, тамъ напр. подобни ограничения не се правятъ. И вие ще видите, че единъ човѣкъ, който има даже крайни убѣждения, не се изпжда отъ служба — крайни политически убѣждения, искамъ да кажа. Напротивъ, има даже случаи въ Англия, дѣто се възнаграждаватъ такива чиновници или се похваляватъ публично, или даже се възнаграждаватъ съ извѣстно възнаграждение, при всичко че тѣ принадлежатъ къмъ крайни политически течения. Привеждамъ този фактъ, за да ви докажа, че въ страни, въ които дѣйствително цѣнятъ свободата, дѣто конституционнитѣ свободи сж затвърдени, тамъ въобще хората не се боятъ никакъ, че чиновницитѣ принадлежатъ къмъ извѣстна политическа група, макаръ тая група даже да изказва крайни мнѣния. Не разбирамъ защо, дѣйствително, се забранява на нашитѣ чиновници да бждатъ членове на политически дружества. Какво искате вие отъ чиновницитѣ? Вие искате отъ чиновницитѣ да си изпълняватъ длъжността. Щомъ си изпълняватъ добръ длъжността, то вънъ отъ туй какъ можете да имъ забраните да бждатъ членове на политическа група или на политическа партия?

Д. Манчовъ: Не бива така.

Д. Благоевъ: Ако има противъ чиновницитѣ у насъ едно настроение, да се ограничатъ тѣ въ своитѣ дѣйствия, като партизани, то туй произтича отъ обстоятелството, че у насъ всички партии досега употребяваха чиновницитѣ като оръдие за агитации, за дѣйствия въ полза на властующата партия, на правителството. Оттамъ произтича собствено настроението противъ тѣхъ, щото чиновницитѣ да се не мѣсятъ въ политиката и да участвуватъ въ политически дружества. Обаче, ако погледнемъ на въпроса отъ друга страна, ние ще видимъ, че отъ чиновника може да искаме само туй, да не злоупотрѣбва съ своето положение като чиновникъ; той да не отива като чиновникъ на властующа една партия да агитира, да наситва

гражданитѣ да гласуватъ непрѣмѣнно за правител-
ственитѣ партизани, за партизанитѣ на властующа-
щата партия. Ето кое можемъ да искаме отъ
чиновницитѣ. И туй би трѣбвало, както се прѣд-
вижда въ избирателния законъ, тамъ, дѣйствително,
да се усили това ограничение на чиновника да не
злоупотрѣбва съ своето положение като чиновникъ
въ полза на властующата партия. Тамъ ние можемъ
да прѣдвидимъ, дѣйствително, такава една клауза,
съ която да се забрани положително на чиновни-
цитѣ въ врѣме на избори да отиватъ по агитации:
подъ прѣдлогъ на изпълнение своитѣ длѣжности
да отиватъ въ селата по агитации. Но да забрани-
мъ на чиновницитѣ да бѣдатъ членове на поли-
тически групи, то значи да лишимъ една голѣма
часть отъ нашитѣ граждани, и то можемъ да ка-
жемъ най-интелигентната часть отъ нашитѣ гра-
ждани, да ги лишимъ отъ едно политическо право,
да ограничимъ тия политически права на нашитѣ
чиновници. Азъ мисля, че това е противозаконно,
че това не е съгласно съ основния нашъ законъ
и нѣма да се достигне главно туй, което гони
г. Министърътъ на Вътрѣшнитѣ Работи, който
може би да има добри намѣрения — допускамъ
това, — но азъ казвамъ, че съ туй нѣма да се
достигне цѣльта, вие нѣма да накарате чиновни-
цитѣ въобще да не принадлежатъ, макаръ и тайно,
къмъ оная партия, на която тѣ съчувствуватъ.
Вие само едно може да постигнете съ подобно
постановление, да създадете само безхарактерници,
да карате хората безъ всѣкаква нужда, безъ всѣ-
каква полза, за служба да отиватъ да си измѣнятъ
характера, да пълзятъ, да приятъ и фалшиво да
се отнасятъ — въобще всички тѣзи качества, про-
тивъ които вие се опълчвате постоянно. Така щото,
нѣма никаква полза да се постигне, а, напротивъ,
врѣда ще се постигне съ туй, че като ограничите
чиновницитѣ отъ чисто партизанскитѣ цѣли, ще ги
накарате да гледатъ много прѣвратно на нашитѣ
политически борби, които у насъ ставатъ. Ето защо
азъ намирамъ, че такова ограничение е беззаконно
и безполезно; напротивъ, то като прѣдставлява
едно беззаконие, въ сжщото врѣме носи врѣда за
самото дѣло, което вие ужъ искате да направите
законъ, за да го поправите.

Друго едно нѣщо. Минавамъ на третата алинея.
Третата алинея казва така: (Чете.) „Така сжщо
чиновницитѣ не могатъ да бѣдатъ притежатели на
нѣкоя субвенционирана или гарантирана отъ дър-
жавата концесия, нито прѣдседатели на друго нѣкое
акционерно, търговско или промишлено дружество,
или членове на управителния съвѣтъ или на над-
зирателния, провѣрителния съвѣтъ или отчетния
комитетъ на подобни дружества, нито пъкъ да
бѣдатъ каквито и да било, макаръ и приврѣмenni
и безплатно дѣйствуващи, органи“.

Сега тукъ като се присъединявамъ къмъ туй,
което говори г. Константиновъ, че трѣбва по-точно
да се опрѣдѣли, дѣйствително, отъ кои занятия
не се допускатъ българскитѣ граждани да ставатъ

чиновници, то ще обърна внимание върху слѣ-
дующето въ тази алинея, въ която се говори за
търговски или промишлени дружества.

Г-да, вие знаете, че у насъ напоследъкъ има
едно движение, има едно течение да се органи-
зиратъ у насъ кооперативнитѣ, така наречени,
дружества, разни сдружавания, било занаятчийски
или земеделѣчески, сир. такива сдружавания, които
иматъ търговски и промишленъ характеръ, и разни
други спомагателни дружества — изобщо сдру-
жавания. Сега, азъ питамъ, напр., въ такива сдру-
жавания, които тѣй сжщо азъ знамъ, че мнозина
отъ васъ сж на мнѣние да се насърчаватъ, сетнѣ
въ програмата на прогресивно-либералната партия
има единъ членъ, който казва, че тѣ сж за коопе-
ративнитѣ сдружавания, щомъ е така, тогава азъ
искамъ да знамъ, какъ е възможно, тия, които
взематъ участие въ тѣзи кооперативни сдружавания,
да не могатъ да бѣдатъ членове на управителния
съвѣтъ, на провѣрителния съвѣтъ, на надзирателния
съвѣтъ? Ще ми позволите да ви кажа, че на
кооперативното движение у насъ азъ гледамъ съ
скептицизмъ затова, защото у насъ условията
още не му помагатъ. Единъ отъ елементитѣ, който
е необходимъ за развитието на кооперациитѣ у
насъ, е този, да има свободни и съ търговска
опитностъ хора. У насъ такива хора ги нѣма, по
социалното положение на нашата страна още не
сж създадени и особено това трѣбва да го кажемъ
за земеделѣческитѣ кооперации. Единственитѣ хора,
които у насъ могатъ да се занимаватъ, както въ
градоветѣ, така и въ селата, съ подобни сдружавания,
които могатъ да се посветятъ на туй дѣло, туй
сж пакъ чиновницитѣ и учителитѣ. Ето кои, дѣй-
ствително, и въ градоветѣ и въ селата могатъ
да се занимаватъ съ кооперативнитѣ дружества,
съ различнитѣ сдружавания промишлени и тър-
говски, които се основаватъ именно на коопера-
тивни начала. И сега, споредъ тази трета алинея
на чл. 12, излиза, че такива чиновници и учители
не могатъ да участвуватъ нито въ управителния
съвѣтъ, нито въ надзирателния съвѣтъ, нито въ
контролния, провѣрителния съвѣтъ. Е, тогава, кой
ще отиде да състави тѣзи дружества и, което е
най-важното, да имъ създаде управителенъ съвѣтъ,
надзирателенъ съвѣтъ, контроленъ, провѣрителенъ
съвѣтъ? Самитѣ занаятчи и самитѣ селяни не
могатъ това да го направятъ; тѣ сж много малцина,
които знаятъ това, тѣ нѣматъ туй свободно врѣме
и при това тѣ нѣматъ тази търговска опитностъ,
както напр. въ други страни има такива хора.
а у насъ всичко туй остава върху чиновничеството,
изобщо взето. И ако вие искрено говорите и го
пишете въ програмата си, че вие сте искрено
за кооперативнитѣ сдружавания, тогава позволѣте
ми да ви попитамъ: какъ така вие не давате
условия за образуването у насъ на такива коопе-
ративни сдружавания?

Ето защо азъ мисля, че третата алинея на
чл. 12 трѣбва непрѣмѣнно да се прѣредактира

отново, трѣбва да се даде право на чиновниците и на учителите въ туй число да иматъ право да влизатъ въ управителния съвѣтъ, въ надзирателния съвѣтъ, провѣрителния съвѣтъ и т. н. Инакъ това е невъзможно и всичко това, което говорите за кооперативните дружества у насъ, ще излѣзе празни приказки, съ които залъгвате хората.

Така че, азъ като свършвамъ по двѣтѣ алинеи, предлагамъ, щото г. г. народните прѣдставители да се застъпятъ за слѣдующето: първо, че чиновниците тѣй също могатъ да участвуватъ въ политически литературни издания, сѣтѣ, могатъ да бъдатъ членове на политически групи и, второ, чиновниците могатъ да влизатъ въ управителния, надзирателния и провѣрителния съвети и на кооперативните дружества, били тѣ земеделчески или занаятчийски.

И. Вобековъ: Въ задгробния животъ това може да стане.

Д. Благоевъ: Ба, хората въ други страни и сега живѣятъ при тѣзи условия, само че тамъ сж други условията и тамъ цѣнятъ свободата, а у насъ не я цѣнятъ.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Г-да народни прѣдставители! Часътъ е 12 и 10 минути. Въпросътъ е много важенъ, а има записани още нѣколко души, та ще ви моля, разискванията да се отложатъ. Подиръ пладнѣ имаме интерпелации.

Отлага се до 2 ч. засѣданието.

(Слѣдъ пладнѣ.)

Прѣседателствующъ А. Франгя: (Звъни.) Засѣданието продължава.

Г-да народни прѣдставители! На дневенъ редъ имаме отговора на г. г. министрите на запитванията, направени отъ нѣкои г. г. народни прѣдставители. Г-нъ Министъръ-Прѣседателътъ ще дойде подиръ 25 минути да отговори на запитването най-напрѣдъ на г. Юрдана Теодоровъ, както е обѣщалъ. Г-да народните прѣдставители нека приематъ, за да не губимъ врѣме, понеже има други министри, които сж готови да отговорятъ на други запитвания, да пристѣпимъ къмъ други интерпелации.

Ю. Теодоровъ: Азъ съмъ съгласенъ да отстъпя на други, докато дойде г. Министъръ-Прѣседателътъ.

В. Статковъ: Азъ имамъ да направя едно питане на г. Министра на Търговията и Земледѣлието.

Имамъ свѣдѣния, г-да народни прѣдставители, че прѣди нѣколко дена, както е извѣстно, се уравни горѣ-долу смѣтката между прѣдприятието на желѣзницата Русе—Търново, и на прѣдприемача г. Симеоновъ е билъ издаденъ единъ платежъ. Научавамъ се, че директорътъ или управителятъ на земеделческите каси е разпоредилъ, безъ да вземе мнѣнието и съгласието на Министерския

съвѣтъ, до надлежните каси, за да бѣде посребренъ този платежъ. Питамъ г. Министра на Търговията и Земледѣлието: истина ли е това и, ако е истина, на какво основание си е позволилъ г. управителятъ да направи тѣзи разпорѣждания, когато това му се запрѣщава отъ надлежния уставъ на земеделческите каси?

Министъръ П. Абрашевъ: Азъ виждамъ, че свѣдѣнията на г. запитвача не сж твърдѣ точни. Работата стои така. Подпрѣдприемачитѣ отъ прѣдприятието на Стефана Симеоновъ сж били молили Министерския съвѣтъ да имъ уреди тѣхното положение по вземането имъ отъ главното прѣдприятие и Министерскиятъ съвѣтъ съ едно рѣшение е, тѣй да се каже, очистилъ смѣтката на прѣдприемачитѣ, като е призналъ, че тѣ иматъ право да получатъ една извѣстна сума отъ Министерството на Обществениятъ Сгради, и министерството имъ е издало не платежна заповѣдъ, а едно писмо, въ което се удостоверява, че такава една сума има да се взема отъ Министерството на Обществениятъ Сгради съ една лихва отъ 10%. Съ това писмо подпрѣдприемачитѣ отъ прѣдприятието на Стефана Симеоновъ сж отишли въ централното управление на каситѣ и сж искали да имъ се шконтира това земане, но тѣй като такава една операция въ устава на каситѣ не е прѣдвидена, то трѣбвало е да се вземе съгласието на Министерския съвѣтъ. По доклада на това централно управление по тоя въпросъ, азъ съмъ изготвилъ такъвъ до Министерския съвѣтъ, обаче тоя послѣдниятъ още не се е произнесълъ по тази работа. Тѣй като днесъ сутринята единъ отъ господата ме запитва дали е истина, че безъ да се вземе съгласието на Министерския съвѣтъ, централното управление вече е разрѣшило шконтирането на това земане въ полза на подпрѣдприемачитѣ отъ прѣдприятието на Стефана Симеоновъ, азъ отидохъ въ централното управление на каситѣ, направихъ надлежната справка и се оказа, че едно писмо № 4.157 съ дата 12 мартъ тая година е било отправено до Софийската земеделческа каса, въ което се казва слѣдующето: (Чете.) „Съобщавамъ Ви, че влѣзохме въ споразумѣние съ Министерството на Общиятъ Сгради, Пятищата и Съобщенията, щото касата Ви да сключи сесия съ подпрѣдприемача за постройката на желѣзнопѣтната линия Русе—Търново, Тодоръ Недевъ, въ смисълъ да шконтира земането му отъ това министерство въ размѣръ на 42.233 л. и 30 ст., заедно съ лихвитѣ ѝ по 10% отъ 18 февруарий 1903 г. до изплащането ѝ.

„Като Ви лѣяваме горното и на основание чл. 9, пунктъ 6, отъ закона за земеделческите каси, поканваме Ви да шконтирате това земане, като сключите прѣдварително съ поменатия Тодоръ Недевъ договоръ“ и т. н.

Това писмо е било получено въ касата, обаче касата е отказала изплащането на тая сума прѣдъ видъ на това, че подобно разрѣшение не е било

получено отъ Министерския съвѣтъ. Така стои работата.

В. Статковъ: Доволенъ съмъ.

Н. Константиновъ: По този поводъ, г-да народни прѣдставители, искамъ да направя едно питане къмъ г. Министра на Търговията и Земледѣлието. Не намѣрва ли той да спре този поредѣкъ на работитѣ въ управлението на земледѣлческитѣ каси — да си създаватъ длѣжности помимо всѣкакъвъ законъ и да си правятъ заеми помимо съществующия законъ? Доколкото азъ зная тая работа съ тѣзи Биндеръ Миндеръ ли бѣше, то е другъ въпросъ, зарадъ него азъ ще говоря ако се допусне разискване, но азъ искамъ да зная: въ бѣдѣ земледѣлческитѣ каси ще слѣдватъ ли този поредѣкъ на работата, както е досега, отъ една страна да си създаватъ длѣжности, както и каквито имъ скимне, отъ друга страна да правятъ операции такива, каквито не сѣ прѣдвидени въ устава имъ, и, отъ трета, да правятъ конкуренция на Българската Народна Банка и т. н.? Азъ бихъ мислилъ, че би трѣбвало да се тури край на такива самопроизволни дѣйствиия отъ страна на управлението на земледѣлческитѣ каси, и затуй моля г. Министра на Търговията и Земледѣлието да отговори: намѣрва ли той да внесе единъ законъ, да тури управляющитѣ отъ управлението на земледѣлческитѣ каси въ границитѣ на единъ законъ, отъ който тѣ да не шаватъ навънъ и да правятъ цесии, отъ които се оплаква Българската Народна Банка, които не сѣ прѣдвидени въ банковия уставъ и сега се чудятъ какво да правятъ съ такива противозаконни операции?

Министъръ П. Абрашевъ: На туй мога едно нѣщо само да кажа, че безъ всѣкакъвъ законъ, земледѣлческитѣ каси си иматъ законъ — съ усиляването на контрола ще се постигне цѣльта.

Н. Шивачевъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ се ползувамъ отъ случая, понеже се повдигна въпросъ за земледѣлческитѣ каси, да направя и азъ едно питане. Вие знаете, г-да народни прѣдставители, че земледѣлческитѣ каси у насъ съ тѣхното централно управление като че е една държава въ държава. Които отъ васъ сѣ се интересували да изучатъ този въпросъ, знаете, че капиталитѣ на земледѣлческитѣ каси сѣ събирани отъ самитѣ земледѣлци, „чифтъ-парасх“ ги казваха въ турско врѣме тия пари, въобще основниятъ капиталъ е на самитѣ земледѣлци. И благодарение на нашето умно законодателство, на нашия голѣмъ гений да управляваме както държавата, така сѣщо и да правимъ разни операции, фипансови и пр., съ разнитѣ измѣнения на закона до такова положение се докараха земледѣлческитѣ каси, щото тѣ сѣ сега не подъ контрола на самитѣ собственици на капиталитѣ, но сѣ въ рѣцѣтѣ и подъ пълното опекунство на държавата. А вънъ отъ това има

едно централно управление, което си е монополизирано, така да се каже, правото, то да разполага съ капиталитѣ на земледѣлческитѣ каси.

П. Шоповъ: Естествено е това.

Н. Шивачевъ: Нѣма нужда да ви разправямъ какви работи сѣ ставали въ това отдѣление. Вие знаете по какъвъ начинъ сѣ раздавани капиталитѣ, срѣдствата, маниеритѣ и въобще по какъвъ начинъ може да се добиятъ заеми отъ земледѣлческитѣ каси. Вие знаете тоже начина, по който именно става назначаването на чиновницитѣ. Съ други думи казано, може би това учрѣждение е създадено само да фаворизира своитѣ хора и въобще въведена е системата на стария „зетѣ-шуро-баджанакизъмъ“ — безъ да визирамъ никого — или както го наричаха въ Севлиево: има едно колело.

П. Марковъ: Това питане ли е, г-нѣ Шивачевъ?

Н. Шивачевъ: Които сѣ слѣдили за назначението, въобще, знаятъ много добръ какъ е работата. Когато се касае за назначение на нѣкой чиновникъ, може би по-компетентенъ, но безъ протекция, изведнажъ ще кажатъ „цензъ“ и не знамъ какво; а когато се касае за другъ — друго положение; когато е за заемъ — сѣщото срѣдство. Обикновено вие знаете, че главното прѣдназначение на тѣзи капиталы е да служатъ въобще за усиляването на капиталитѣ, необходими за напредъка на земледѣлцитѣ и въобще за земледѣлието. Дѣйствително, сега съ заема, който е направенъ, вънкашниятъ заемъ, както и съ други капиталы на сираци има, тамъ може да се даватъ на други търговци и пр. Но искамъ да ви кажа, благодарение на това, че се намиратъ подъ опекунството на правителството и надлежниятъ министъръ има много тежка работа и нѣма врѣме да се занимава съ тѣхъ, тѣ сѣ се обърнали на едно учрѣждение, монополирано отъ известни хора, които въ разни врѣмена и въ разни режими сѣ едни и сѣщи и кой знае кога ще се поправятъ. И единъ видъ ставатъ нѣщо повече отъ несмѣняеми. Ето защо, прѣдъ видъ на голѣмитѣ злоупотрѣбления, които сѣ ставали и за които въ миналитѣ Събрания е ставало въпросъ, азъ мисля, че г. Министърътъ на Търговията и Земледѣлието отъ своето лично наблюдение и като началникъ на това учрѣждение сѣ трѣбва да е видѣлъ, че трѣбва да се тури точка на това положение и че е врѣме да се внесе единъ новъ законъ за земледѣлческитѣ каси, съ който да се прѣдаде управлението и въобще назначението на чиновницитѣ и начина за раздаването въ рѣцѣтѣ на прѣдставителитѣ на земледѣлческото население, които сѣ сѣ единственитѣ собственици на капитала.

П. Драгулевъ: Това питане ли е, г-нѣ Шивачевъ?

Н. Шивачевъ: Моля, моля, потърпѣте малко!

П. Драгулевъ: Ние днесъ изпълняваме ролята на опозиция!

Прѣседателствующъ А. Франгя: Моля, г-нъ Драгулевъ, оставѣте оратора да говори!

Н. Шивачевъ: Може би, г-да прѣдставители, за разнитѣ клопове на управлението да има разни системи за начинитѣ, по които могатъ да се намиратъ лицата, които могатъ да се поставятъ во главѣ на тѣзи учрѣждения; обаче, когато се касае за управлението на пари, когато се касае за управление на капиталъ, най-добриятъ стопанинъ не може да бѣде другъ, освѣнъ този, който има участие въ тоя капиталъ, който е внесълъ самия капиталъ. Не може едно чуждо лице, което нѣма нито единъ сантимъ въ този капиталъ, не може то съ онова усърдие, *comme père de la famille*, както казватъ френцитѣ — като единъ добъръ баща на едно добро сѣмейство, — щомъ той не го боли, не може да управлява това финансово учрѣждение. Нѣма нужда да влизамъ въ подробности, да ви разказвамъ какъ се управляватъ тия финансови учрѣждения и дружества въобще въ другитѣ държави. У насъ даже въ акционернитѣ дружества — най-обикновенитѣ — акционеритѣ сж господари на капитала, тѣ избиратъ своя управителенъ съвѣтъ и редъ други формалности. Ето защо, прѣдъ видъ на това, не мисли ли г. Министърътъ на Търговията и Земледѣлието да внесе новъ проектъ за законъ за земледѣлческитѣ каси, който да се основава на слѣдующата база: именно, управлението да се прѣдаде на самитѣ земледѣлци; начинътъ, по който ще се избиратъ управителнитѣ съвѣти, било за централното управление, за избрането на директоритѣ, на самитѣ касиери и другитѣ чиновници — да се остави пакъ на прѣдставителитѣ на това сѣсловие?

Мимоходомъ пропуснахъ да ви кажа — който е слѣдилъ, знае, че бюджетитѣ на земледѣлческитѣ каси само Министерскиятъ съвѣтъ ги утвърждава и, благодарение на многото работа на Министерския съвѣтъ, то е една формалностъ само, — е добръ, вие знаете, че въ много земледѣлчески каси — разбира се, които се интересуватъ да знаятъ — ще видите, че чиновницитѣ сж въ изобилие: тамъ, дѣто въ поминалитѣ врѣмена сж щитѣ операции вършеха двама-трима души, днесъ гледате 6 души. Защо? Защото Иванъ ималъ свой братъ, втори — свой шурей, трети — баджанахъ и пр. И тѣ трѣбва да се назначатъ, трѣбва да имъ се даде мѣсто. Защо го правятъ? Защото сж чиновници; защото тѣхъ не ги боли; защото ако е спечелениятъ капиталъ 8% въ годината, ще се похарчатъ четиритѣ и нѣма какво да ги боли. Но ако ще бѣде лице, което ще се интересува, естествено е, че каситѣ ще бѣдатъ въ много по-добро положение и, намѣсто да се харчатъ 2 или 3 %, ще се харчатъ само 2 или 1½%.

На всѣки случай, господарьтъ имъ ще може подобръ да ги управлява, отколкото извѣстно чуждо лице. Ето защо настоявамъ и моля г. Министра

на Търговията и Земледѣлието да ми отговори: мислитъ ли е върху този въпросъ и какви намѣрения може да има и, ако внесе такъвъ законопроектъ, съгласенъ ли е съ тази база, която азъ изтъкнахъ?

Министъръ П. Абрашевъ: Г-да народни прѣдставители! Отъ питането на г. Шивачева азъ разбрахъ, че той би желалъ да се повърнемъ къмъ онова положение, въ което сж се намирали земледѣлческитѣ каси до 1897 г., когато уважаемиятъ г. Гешовъ направи тази реформа въ тѣхното управление. Азъ съмъ длъженъ да заявя тукъ, че докато съмъ министъръ, този редъ на работитѣ нѣма да измѣня. Азъ смѣтамъ, че ако се повърнемъ пакъ къмъ старата система, то не само нѣма да се подобри положението на земледѣлческитѣ каси, но ще рискуваме още повече да го влошимъ. Съ промѣната, която е направена отъ 1897 г., който е способенъ по-безпристрастно да гледа на работитѣ, трѣбва да се съгласи, че извѣстенъ поредѣкъ, извѣстно подобрене въ управлението, въ воденето на работитѣ на земледѣлческитѣ каси има. Това нѣщо единъ безпристрастенъ човѣкъ трѣбва да признае. Сега, може да се правятъ натѣквания насамъ-натакъ за нѣкакво куцане въ работитѣ на земледѣлческитѣ каси — азъ съмъ готовъ да призная на минута, че такова нѣщо има, — но занаяпрѣдъ вървамъ, че положението на каситѣ сѣ повече и повече ще се подобрява. Но мисля, че абсолютно би било врѣдно да се въведе пакъ старата изборна система въ каситѣ, която е била на пѣтъ съвършено да компрометира управлението на каситѣ.

Н. Шивачевъ: Азъ не съмъ доволенъ и ще направя запитване.

Министъръ П. Абрашевъ: Можете.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Г-да народни прѣдставители! Днесъ азъ съобщихъ на г. г. министритѣ вашето оплакване, че тѣ ужъ не идѣли да ви отговарятъ.

Г-нъ министъръ Тодоровъ има да отговори на едно питане, направено отъ г. Досева.

Министъръ Х. Тодоровъ: Г-нъ Досевъ тази сутринъ ми е направилъ едно питане съ една твърдѣ уязвителна и недостойна инсинуация, именно, че азъ съмъ билъ прѣмѣстилъ нѣкой си мирови сѣдия затова, защото съмъ билъ изгубилъ прѣдъ този мирови сѣдия едно дѣло. По логиката на г. Досева, азъ трѣбваше да уволня всичкитѣ мирови сѣдии, всички членове на окръжни сѣдилища, апелативни, па даже и отъ Касацята, прѣдъ които съмъ ималъ дѣла и съмъ ги изгубилъ. Ако искахъ да отговори по сжщия тонъ и духъ на г. Досева, азъ бихъ му отговорилъ съ една много проста българска дума: „Вие сѣдите по себе си; Вие, г-нъ Досевъ, който принадлежите къмъ една партия, прѣдставителитѣ на която се намиратъ прѣдъ

Държавния съдъ, съдите по вашата партия“. Но азъ не искамъ да отговоря така. (Смѣхъ въ лѣвицата и крайната лѣвица. — Нѣкой отъ лѣвицата: Вие го казахте.) То е единъ риторически приемъ. Азъ ще му отговоря слѣдното: че ако бѣхъ се движилъ отъ подобни побуждения спрѣмо този мирови съдия, азъ можехъ да го уволня; че ако бѣхъ се движилъ отъ подобни побуждения, азъ не щѣхъ да обѣща на нѣкои лица, негови приятели, които дойдоха да се застъпятъ прѣдъ мене, като молѣха, че прѣдъ видъ на това или онова, ако не може да остане въ еди-кой градъ мирови съдия, пратѣте го другадъ, и азъ бѣхъ обѣщавалъ. Но струва ми се, че г. Досевъ прави мечетка услуга на този свой приятелъ. Защото, ако взема да удовлетвори мировия съдия, за когото прави питане, ще помисли г. Досевъ, че азъ отъ страхъ съмъ го направилъ. Така щото, ще си помисля сега за туй ходатайство. Не зная дали г. Досевъ ще бѣде доволенъ отъ моя отговоръ, но азъ мисля, че той е неспособенъ да разбере, че човѣкъ може да се движи отъ друго, освѣнъ отъ лични користолюбиви цѣли.

К. Досевъ: Длъженъ съмъ да отговоря дали съмъ доволенъ или не.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Да.

Д-ръ Н. Генадиевъ: И дава Ви се часъ и половина за този отговоръ. (Смѣхъ.)

К. Досевъ: Дали нашитѣ водители би трѣбвало да бѣдатъ въ „Славянска Бесѣда“ или не, ще го оставя настрана, защото настѣпва врѣмето, когато хората ще се произнесатъ дали е било право или не; но азъ мисля, че щомъ Вие по този начинъ отговаряте на моето питане, то идвате да докажете, г-нѣ министри, тѣмъ това, което азъ твърдѣхъ тази сутринъ: че Вие дѣйствително наказвате този човѣкъ, само да си отмѣстите, и че това е недостойно отъ Ваша страна.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Г-нѣ Досевъ, нѣмате туй право; Вие имате право да кажете доволенъ ли сте или не.

К. Досевъ: (Продължава.) Вие сте неспособенъ да разберете Вашето високо положение и да се съобразявате съ него. (Отъ дѣсницата: Долу!) Той е неспособенъ да разбере високото си положение.

Министъръ Х. Тодоровъ: Азъ Ви казахъ, че Вие сте неспособенъ да разберете.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Прави бѣлъжка на г. Досева, която да се забѣлѣжи въ протокола.

К. Досевъ: (Къмъ г. министра.) Вие сте неспособенъ. Споредъ мене, Вие сте единъ изгубенъ

остатѣкъ. Можете да го уволните, отколкото да го наказвате.

Министъръ Х. Тодоровъ: То е моя работа. (Гласове: Отдихъ!)

Прѣседателствующъ А. Франгя: И наистина, азъ не мога да направя друго нѣщо, освѣнъ да дамъ отдихъ, защото г. Министъръ-Прѣседателъ е занятъ и не може тутакси да дойде и защото г. Вжжаровъ, който има едно запитване направено, иска да развие това запитване.

Има едно запитване къмъ г. Радева; ако той е тукъ, добръ.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: (Влиза.)

Н. Габровски: Както е извѣстно, по моята интерпелация дебатитѣ не сѣ прѣкратени, има нѣколко народни прѣдставители записани да говорятъ. Менѣ ми се струва, че въ отсъствието на г. Министъръ-Прѣседателя...

Прѣседателствующъ А. Франгя: Да, но не дѣйте забравя, че дадохме прѣдимство на запитването на г. Юрдана Теодоровъ. Г-нѣ Министъръ-Прѣседателъ се обѣща, че ще дойде да отговори. Докато дойде, имаме дребни запитвания, да свършимъ съ тѣхъ.

П. Ковачевъ: Г-нѣ прѣседателю! Г-нѣ Министърътъ на Правосъдието длѣжи ми отговоръ на двѣ питання; ако е възможно да ми отговори.

Министъръ Х. Тодоровъ: Повторѣте ги.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Най-хубаво е, г-да народни прѣдставители, г. Досевъ да развие своето запитване къмъ министра г. Радевъ.

К. Досевъ: Азъ запитване до г. Радева нѣмамъ; азъ имамъ къмъ г. Министра на Вжтрѣшнитѣ Работи. Г-нѣ Вжжаровъ бѣше.

Т. Влайковъ: Прѣди нѣколко дена направихъ едно питане къмъ г. Министра на Просвѣщението относително самоубийството на единъ ученикъ. Г-нѣ Министърътъ на Просвѣщението, ако е увѣдоменъ за това и ако е събралъ нѣкои свѣдѣния, моля да отговори сега. Питамъ за самоубийството на единъ ученикъ, което стана прѣди нѣколко мѣсеци и по поводъ на което се говорѣше, че виновно е било управлението на училището, което се отнасяло по единъ много низкъ начинъ спрѣмо него.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Това питане, г-нѣ Влайковъ, ми се чини, че се отнасяше до самоубийството на сина на единъ отъ помощничитѣ счетоводители въ Министерството на Просвѣщението. Още прѣди азъ да встъпя въ Министерството на Просвѣщението, имаше по тая случка едно

изследване отъ главния ревизоръ, наредено още отъ прѣдшественника ми; щомъ постѣпихъ въ министерството, пакъ бащата на самоубития се отнесе до мене съ молба да прѣгледамъ и азъ слѣдствието и да ми иска позволение да му дамъ прѣписи отъ документитѣ по слѣдствието. Азъ самъ внимателно прочетохъ слѣдствието на г. главния ревизоръ и отъ съдържанието на това слѣдствие не видѣхъ нито прѣма, нито косвена отговорност за това самоубийство. Позволихъ на бащата да вземе прѣписи отъ всичкитѣ документи въ дѣлото по слѣдствието и, ако мисли, че Министерството на Просвѣщеніето не го удовлетворява — и азъ не можахъ друго удовлетворение да дамъ, защото не намѣрихъ никаква отговорностъ въ управленіето, — да дири това по съдебенъ редъ. Ако желаете, г-нѣ Влайковъ, мога и Вамъ да дамъ самъ да прѣгледате слѣдствието по тази работа. Обѣщавамъ Ви, когато искате.

Б. Мирски: Ако не ме лъже паметта, г. Министърътъ на Правосъдието бѣше обявилъ тукъ, въ отговоръ на едно мое питане, че се задължава да изучи въпроса по вземането на крѣпостно мито при прѣминаването на недвижимитѣ имоти безвъзмездно отъ едно лице къмъ друго. Специално, случаятъ бѣше за дарението недвижимими имоти отъ възходящи къмъ нисходящи наслѣдници, напр., отъ единъ баща къмъ едно чадо. Азъ бихъ питалъ г. Министра на Правосъдието да ми отговори: ще вземе ли мѣрки да се прилага законътъ еднакво у насъ, толкозъ повече като се касае до държавното съкровище и като справедливостта изисква, щото единъ баща въ Варна, като подарява на сина си къща, да плаща $\frac{1}{2}\%$ мито, а другъ баща, въ Русчукъ напр., като подарява своята къща на сина си, да плаща $2\frac{1}{2}\%$ мито. Моля г. Министра на Правосъдието да ми отговори: изучилъ ли е този въпросъ, уредилъ ли го е или смѣта да го уреди чрѣзъ законъ, ако намира закона непъленъ?

Министъръ Х. Тодоровъ: На нѣкои запитвания, които се направиха относително нотариуситѣ, ние отговорихме. Азъ отговорихъ по-миналия пътъ на г. Мирски, че ако нѣкой е недоволенъ отъ извѣстно таксуване, поставено отъ нотариуса, има право да го обжалва.

П. Драгулевъ: Вие знаете какъвъ резултатъ имаха тия обжалвания.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Моля Ви, г-нѣ Драгулевъ, Вие нѣмате думата.

П. Драгулевъ: Вие знаете, че има осѣдени по на 15 хиляди лева такива хора.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Г-нѣ Драгулевъ има думата. (Смѣхъ.)

Министъръ Х. Тодоровъ: На г. Драгулева ще отговоря, че тия нотариуси, които сѣ глобени съ

толкозъ хиляди лева, иматъ право да дадатъ своитѣ обяснения прѣдъ Върховната Смѣтна Палата, която ще види дали тия обяснения сѣ съгласно закона. Ако ли и отъ това нотариуситѣ не останатъ доволни, имаме върховенъ касационенъ съдъ, който ще разрѣши този въпросъ. Тѣзи въпроси не се рѣшаватъ тукъ съ запитвания и отговори.

Б. Мирски: Г-нѣ министърътъ на Правосъдието . . .

Прѣседателствующъ А. Франгя: Г-нѣ Мирски! По питането имате право да кажете: доволенъ съмъ или съмъ недоволенъ.

Б. Мирски: Г-нѣ Министърътъ на Правосъдието не ме е разбралъ. Азъ искахъ да зная, ще ли се споразумѣе съ г. Министра на Финанситѣ, да наредятъ въпроса да се взема еднакво мито, а не да се продължава тази аномалия.

Министъръ Х. Тодоровъ: То е работа на нотариуситѣ.

Б. Мирски: Не съмъ доволенъ.

Б. Досевъ: И азъ има да допълня питането на г. Мирски. Вѣрно е, както казва г. Министърътъ на Правосъдието, че недоволниятъ отъ едно дѣйствие на нотариуса е длъженъ да го обжалва; но когато Министерството на Правосъдието има такива свѣдѣния, било отъ вънъ, било отъ народнитѣ прѣдставители, които казватъ, че разнитѣ нотариуси разни практики въвеждатъ, Министерството на Правосъдието не намира ли за нужно да уреди тая безредица, да внесе този въпросъ въ Касационния съдъ, безъ да чака гражданитѣ да ходятъ да харчатъ пари? По този начинъ, както се даде отговорътъ, вижда се, че Министерството не се интересува и Министърътъ ще стои тамъ като кукла да назначава и да уволнява, а не да има редъ въ управленіето.

Министъръ Х. Тодоровъ: Въпросътъ ако е дошълъ дотамъ, щого да има нужда отъ такова едно окръжно, азъ ще го направя, макаръ г. Досевъ не заслужаваше да му отговоря по начина, както се отнесе.

Б. Досевъ: Вие отговаряте на народенъ прѣдставителъ, а не на Досева.

Министъръ Х. Тодоровъ: Именно на народенъ прѣдставителъ, който така недостойлно псува въ Народното Събрание.

Б. Досевъ: Понеже нѣма кой да разбере този езикъ, трѣбва да държимъ туй поведение, за да ни разберете.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Моля, г-нѣ Досевъ, нѣмате думата!

Д. Христовъ: Г-да народни прѣдставители! На дневенъ редъ е турено да разглеждаме или, подобръ да кажа, да продължаваме интерпелацията на г. Габровски.

Прѣседателствующъ А. Франгя: За да не Ви остава да направите една погрѣшка, на първо мѣсто е отговорътъ на запитването, направено отъ г. Юрдана Теодоровъ, за което г. Министъръ-Прѣседателътъ обѣщава да отговори днесъ, но понеже е малко занятъ, азъ молихъ г. г. народнитѣ прѣдставители и тѣ приеха да се почнатъ нѣкои други интерпелации. Понеже имаше нѣкои питання и понеже имаше нѣкои министри, които бѣха готови и отговориха на тия питання, затуй Народното Събрание се занима съ тѣхъ.

Д. Христовъ: Понеже тия питання, които се правѣха, не сж отъ естество да занимаютъ Народното Събрание, и ако г. Досевъ най-послѣ би искалъ — да извините за думата — за удоволствие, да улесни пицеварението си, да прѣкарва

врѣмето си съ питання, за това мѣстото е повече въ „Славянска Бесѣда“. Азъ моля да се даде петъ минути отдихъ.

К. Досевъ: Едни могатъ да отидатъ въ „Славянска Бесѣда“, а други въ лудницата.

Д. Христовъ: Въ „Славянска Бесѣда“, понеже тамъ моралътъ е по-сериозенъ!

К. Досевъ: За Васъ лудницата!

Прѣседателствующъ А. Франгя: Безъ да молиме, понеже това зависи отъ мене, давамъ 5 минути отдихъ.

(Слѣдъ отдихъ.)

Прѣседателствующъ А. Франгя: (Звъни.) Г-да народни прѣдставители! Всички сте на брой 46 души. Понеже нѣма по закона установения съставъ, вдигамъ засѣданието.

(Вдигнато въ 5 ч. и 10 м. слѣдъ обѣдъ.)

Прѣседателъ: **Д. Цанковъ.**

Подпрѣседатели: { **А. Франгя.**
Д-ръ А. Ходжевъ.

Секретаръ: **П. Шоповъ.**

Началникъ на Стенографическото бюро: **Т. Гължбовъ.**